

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний
технічний університет

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 22

Кропивницький • 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський національний
технічний університет**

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 22

**Кропивницький
2017**

Наукові записки. – Вип.22. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – 80 с.

Збірник є науковим виданням, в якому публікуються основні результати наукових робіт викладачів, студентів та магістрів університету.

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Кіровоградського національного технічного університету, протокол № 12 від 28 грудня 2017 року.

Редакційна колегія:

Черновол М.І.	д.т.н., професор (головний редактор)
Левченко О.М.	д.е.н., професор (заступник головного редактора)
Будулатій В.В.	відповідальний секретар
Гамалій В.Ф.	д.ф-м.н., професор
Кириченко А.М.	д.т.н., професор
Кропивний В.М.	к.т.н., професор
Магопець С.О.	к.т.н., доцент
Медведєва О.В.	к.б.н., доцент
Мостіпан М.І.	к.б.н., доцент
Миценко І.М.	д.е.н., професор
Настоящий В.А.	к.т.н., доцент
Носуленко В.І.	д.т.н., професор
Орлик В.М.	д.іст.н., професор
Осадчий С.І.	д.т.н., професор
Павленко І.І.	д.т.н., професор
Пальчевич Г.Т.	к.е.н., професор
Пальчук О.В.	к.е.н., доцент
Плешков П.Г.	к.т.н., доцент
Свірєнь М.О.	д.т.н., професор
Семикіна М.В.	д.е.н., професор
Смірнов О.А.	д.т.н., професор
Шалімова Н.С.	д.е.н., професор

УДК 338.45

Д. С. Насипайко, канд. екон. наук, А. О. Бацьось, магістр гр. ФК-15-М
Центральноукраїнський національний технічний університет
Кредитоспроможність підприємств гірничодобувної галузі України

У статті досліджено зміст кредитоспроможності підприємства. Розкритостан та результати оцінки кредитоспроможності гірничодобувних підприємств. Визначено основні напрями удосконалення управління кредитоспроможністю підприємства.
кредитоспроможність, зобов'язання, кредит, платоспроможність

Розвиток ринкових відносин в Україні суттєво змінює економічне середовище функціонування підприємств. Практика господарювання підприємств свідчить, що внаслідок несвоєчасних розрахунків та невиконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, у них накопичилися великі обсяги заборгованостей. Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання безпосередньо залежить від їх кредитоспроможності. На сьогодні існує низка ризиків, що суттєво обмежують можливості підприємств здійснювати ефективну діяльність, а саме не доступність кредитних ресурсів для реального сектору економіки (високі ставки кредитів та умови доступу до їх отримання) через загострення ситуації у фінансово-банківській сфері держави.

Питанням аналізу й діагностики кредитоспроможності суб'єктів господарювання та пошуку шляхів її забезпечення присвячені праці вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: І. Бланка, П. Беленького, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Гребеник, М. Долішнього, А. Даниленка, В. Загорського, А. Єпіфанова, Б. Луціва, А. Мороза, В. Міщенко, М. Козоріз, Т. Смовженко, І. Тивончука, В. Федосова, С. Юрія й інших.

Метою статті є дослідження кредитоспроможності гірничодобувних підприємств та напрямів удосконалення управління кредитоспроможністю. Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити теоретичні основи поняття «кредитоспроможність» підприємства;
- оцінити показники кредитоспроможності гірничодобувних підприємств;

– визначити основні напрями щодо підвищення кредитоспроможності підприємств.

Об’єктом дослідження є кредитоспроможність гірничодобувних підприємств.

Аналіз макроекономічної ситуації, що сформувалася в Україні за останні роки, свідчить про наявність позитивних умов для розширення кредитних відносин між їх суб’єктами, у ролі яких як кредиторів, так і позичальників можуть виступати комерційні банки та інші фінансові й не фінансові підприємницькі структури. Однак проблемним питанням в успішному використанні сприятливої для цих суб’єктів ситуації в країні залишається забезпечення повного і вчасного повернення наданих кредитів. На теперішній час рівень неповернення кредитів залишається високим, що підвищує фінансовий і, зокрема, кредитний ризик комерційних банків, знижує ефективність кредитної діяльності як кредиторів, так і позичальників. Розв’язання проблеми потребує посилення уваги до питань, пов’язаних із визначенням факторів, що впливають на неповернення позичальником наданих кредитів, обґрунтуванням напрямів удосконалення кредитних відносин та механізмів їх реалізації.

В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів в більшості вітчизняних підприємств проблема отримання кредитних коштів стає однією з найважливіших не тільки з позицій поточної діяльності, але й перспектив подальшого розвитку суб’єктів господарювання. Будь-яка кредитна операція повинна враховувати збалансованість інтересів банку та позичальника. Так, банку необхідно максимально точно оцінити кредитоспроможність контрагента, а останньому – чітко уявити вимоги, що ставляться кредитором.

Таким чином, виникає необхідність визначити суть поняття „кредитоспроможність”, з’ясувати ті критерії, які забезпечують кредитоспроможність, адже від правильного визначення останньої залежить ефективність діяльності комерційного банку.

Розглядаючи історичну ретроспективу використання категорії „кредитоспроможність”, можна побачити, що це поняття з’явилося ще у XVIII ст. Його використовували у своїх працях А. Сміт, Н.Х. Бунге, В.П. Косинський та ін. Так, Н.Х. Бунге в праці „Теорія кредиту” (1852 р.) наводить висловлювання французького банкіра: „Надаючи довіру, ми звертаємо увагу на їх (клієнтів) чесність – вона переконує нас в тому, що ми не будемо обмануті; на їх мистецтво – воно дає нам

надію, що вони не помиляться в своїх розрахунках; на їх вид діяльності – цим визначається сподівання на відсоток, який ми очікуємо” [1, с. 163].

Необхідно також відзначити, що якщо Н.Х. Бунге пов’язував кредитоспроможність з нерухомістю капіталу і вважав гарантією повернення позики інвестування засобів в нерухомість, то значна кількість економістів притримувались іншої позиції. В якості основи кредитоспроможності вони вважали здатність позичальника створювати засоби для погашення позики в процесі нормального кругообігу фондів [2, с. 195].

Різноманітність трактувань пояснюється насамперед еволюцією цього поняття та відображає певні її етапи. Ретроспективний аналіз терміну „кредитоспроможність” показав, що дане поняття тісно пов’язане, насамперед, з культурою кредитування, яка є відображенням розвиненості кредитних відносин у країні.

Еволюція поняття „кредитоспроможність” відбувається під впливом економічного середовища, у якому працюють кредитні установи, тобто залежить від ступеня розвиненості ринкової економіки країни, її інтеграції у світовий ринок.

Таким чином, стає зрозумілим, чому визначення різних економістів принципово відрізняються між собою. Адже вони фактично відображають різні етапи функціонування фінансового ринку з моменту його зародження до поступового становлення.

Так, в умовах НЕПу, наприклад, економісти вкладали в поняття „кредитоспроможність” готовність до здійснення кредитної операції й можливість своєчасного повернення отриманої позики.

У період кредитної реформи (1930-1932 рр.) різко змінились економічні відносини в країні, і з економічної літератури та практики практично зникає поняття „кредитоспроможність”. Це пов’язано з виникненням адміністративно-планової економіки, з централізованим виділенням підприємству необхідних матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Порушення прямої залежності між формуванням фінансових ресурсів на підприємстві та їх розподілом і використанням стало однією з причин незацікавленості підприємства як товаровиробника в кінцевих результатах його фінансово-господарської діяльності. Виникла тенденція задоволення власних потреб за рахунок держави або інших підприємств [3, с. 20]. Із середини 1980-х рр. перебувала

господарського механізму, перехід до ринкових методів господарювання вимагали зміни кредитної системи країни.

Створення мережі комерційних банків, перехід до дворівневої банківської системи вимагало більш глибоких змін у підходах до оцінювання кредитоспроможності позичальника комерційного банку.

На сьогодні не має єдиної думки щодо визначення поняття „кредитоспроможність” та щодо підходів до її оцінки. В економічній енциклопедії зазначається, що кредитоспроможність – це сукупність фінансових і матеріальних можливостей одержання і сплати кредиту в установленій термін і у повній сумі. Визначається наявністю у підприємства відповідних коштів, обсягів основних і оборотних засобів для гарантування своєчасної сплати передбачених договором позичених сум [4, с. 317].

Розглянемо основні визначення кредитоспроможності.

На окреме виділення заслуговує дефініція кредитоспроможності І.А. Бланка[5]. Автор стверджує, що кредитоспроможність – це система умов для визначення спроможності підприємства залучати і повертати позиковий капітал. Однак завжди, коли мова йде про систему, доцільним є уточнення елементів такої системи і визначення взаємозв'язку між ними.

Н.М. Деева, О.І. Дедіков [6] визначають кредитоспроможність як фінансово-господарський стан підприємства, що є певною гарантією ефективного використання і повернення позикових коштів. Це визначення на наш погляд, є не досить вдалим, оскільки фінансово-господарський стан – це результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, що визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Очевидно, що тлумачення кредитоспроможності і фінансово-господарського стану не можна плутати.

Українські науковці Валерій і Віктор Галасюки [7] більш конкретизують дане визначення, оскільки ними уточнено і джерело виконання боргових зобов'язань і вид діяльності, в ході якої це джерело виникає.

Загалом при визначенні кредитоспроможності необхідно враховувати аспекти, які допомагають більш точно розкрити суть даного поняття, зокрема зі сторони позичальника.

По-перше, все ж таки етимологія терміна „кредитоспроможність” не випадкова і тому кредитоспроможність необхідно визначати насамперед як спроможність.

По-друге, потрібно вказувати особу, про спроможність якої зазначається та в ролі якої найкраще розуміти позичальника.

По-третє, кредитора цікавить не тільки здатність позичальника повернути кредит, а й проценти за ним. Тому слід визначати кредитоспроможність як спроможність позичальника розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями, що включає і основну суму боргу, і проценти.

По-четверте, для банку є суттєвим не тільки спроможність позичальника розрахуватися за своїми зобов'язаннями, а і спроможність це робити своєчасно (тобто у визначений кредитною угодою термін) і в повному обсязі.

По-п'яте, кредитора цікавить не тільки спроможність позичальника повернути борг і проценти, а і його бажання це зробити.

Незважаючи на те, що в сучасній економічній науці зроблено безліч пропозицій щодо методики оцінювання кредитоспроможності, серед науковців немає єдиного погляду на відмінність між поняттями „кредитоспроможність” та „платоспроможність”, яка з категорій серед вищезгаданих ширша та як вони взаємопов'язані між собою.

Своєрідний погляд на взаємозв'язок і відмінність понять „кредитоспроможність” та „платоспроможність” висловлюють Валерій і Віктор Галасюки, які констатують, що платоспроможність – це здатність підприємства виконувати зобов'язання. При цьому зазначають, що свої зобов'язання підприємство може погашати не лише грошовими коштами, а й іншими видами активів – готовою продукцією, товарами тощо. На відміну від цього, „кредитні зобов'язання позичальника перед банком мають погашатися виключно грошовими коштами” [7, с. 55].

Кредитоспроможність, безумовно, є ширшим поняттям, в яке на правах елемента входить поняття платоспроможність, певним чином характеризуючи її [1, с. 163]. Отже, кредитоспроможність позичальника на відміну від його платоспроможності не лише фіксує неплатежі за минулий період або на деяку дату, а й прогнозує його платоспроможність на майбутній період. Проблемі визначення рівня кредитоспроможності підприємства приділяється значна увага в економічній та фінансовій літературі, проте не існує єдиної методики

щодо її оцінки. Відсутність єдиного підходу пов'язана з неоднозначністю тлумачення поняття „кредитоспроможність”, ототожнення з поняттям „платоспроможність”, з дискусійністю наукових поглядів щодо розкриття сутності „управління кредитоспроможністю”.

Кредитоспроможність оцінюється на основі системи показників, які відображають розміщення та джерела оборотних засобів, результати господарсько-фінансової діяльності позичальника. Вибір показників залежить від типу економіки, ступеня розвитку ринкових відносин, особливостей побудови балансу та інших форм звітності позичальників, їх галузевої особливості, форми власності.

Гірничодобувна промисловість є складовою й невід'ємною частиною мінерально-сировинного комплексу. Робота підприємств визначає стан справ у базових галузях промисловості, зокрема металургійній, машинобудівній, будівельному та агропромислового комплексів. Попит на її продукцію завжди є досить високим, тому гірничодобувна промисловість має великі перспективи свого розвитку [8].

Нами було проведено оцінку кредитоспроможності на прикладі Адабаського кар'єроуправління (Кіровоградська обл.). Оцінка основних показників фінансового стану підприємства дозволяє зробити висновок, що за жодним з коефіцієнтів підприємство не може вважатися фінансово стійким. Так, у 2013-2015 рр. коефіцієнти фінансової стійкості були меншими від свого нормативного значення. Коефіцієнт маневреності капіталу вказує на нестачу абсолютно ліквідних коштів, відповідно, низький показник абсолютної ліквідності сигналізує про неможливість покрити свої найбільш термінові зобов'язання в найкоротші строки. Коефіцієнт автономності також свідчить про неспроможність підприємства виконувати фінансові зобов'язання, у тому числі перед кредиторами, за рахунок власних активів. Високі процентні ставки та нормативно-правові обмеження є вагомими перепонами розвитку кредитування підприємств, що й зумовило відсутність кредитів в Адабаському кар'єроуправлінні у 2013-2015 рр. Загалом програма здійснення фінансової підтримки підприємств через механізм здешевлення кредитів комерційних банків дала позитивні результати і покращила кредитне забезпечення підприємств. Проте для більшості з них пільгове кредитування не зробило кошти комерційних банків відчутно

доступнішими і, як результат, не зняло проблему браку зовнішнього фінансування, особливо для довгострокових цілей. Адабаське кар'єроуправління потребує коштів на оновлення і модернізацію виробництва, а це можливе лише за одержання дешевих кредитів строком до 10 років із відстроченням сплати відсотків.

Опираючись на розроблені науковцями пропозиції щодо систематизації етапів залучення підприємством позикового капіталу [9, с. 524], процес управління кредитоспроможністю підприємства доцільно здійснювати за наступними напрямками:

1. Формування інформаційної бази управління кредитоспроможності підприємства. Зрозуміло, що інформаційні потоки фінансового аналізу можуть бути модернізовані відповідно до запитів користувачів.

2. Аналіз кредитоспроможності підприємства в попередньому періоді.

3. Визначення мети та завдань залучення кредитів у майбутньому періоді. Ці кошти залучаються підприємством на суворо цільовій основі, що є однією з умов подальшого ефективного їх використання. Основною метою залучення позичкових коштів є:

а) поповнення необхідного об'єму постійної частини оборотних активів;

б) забезпечення формування змінної частини оборотних активів;

в) формування недостатнього об'єму інвестиційних ресурсів;

г) забезпечення соціально-побутових потреб своїх працівників;

г) інші тимчасові потреби. Принцип цільового залучення позичкових коштів забезпечується і в цьому випадку, хоча таке їх залучення здійснюється на короткі строки.

4. Визначення граничного обсягу залучення позикових коштів. Максимальний обсяг цього залучення диктується двома основними умовами:

а) граничним ефектом фінансового левериджу;

б) забезпеченням достатньої фінансової стійкості підприємства.

Вона повинна оцінюватися не тільки з позиції самого підприємства, а й з позиції можливих кредиторів.

5. Оцінка вартості залучення позикового капіталу із різних джерел. Вибираючи між інвестиційним (акціонерним) та кредитним фінансуванням, менеджери повинні враховувати фактори:

а) термін використання коштів;

б) вимоги до доходів. Підприємство повинно оплатити проценти за кредити скоріше, ніж дивіденди;

в) вимоги до активів. У разі банкрутства кредитори мають першочергове право на свою частку в активах підприємства;

г) умови повернення кредитів. Підприємство повинно повернути кредити і виплатити проценти в попередньо узгоджені терміни;

г) вплив на керівництво. Кредитори можуть обмежувати дії керівництва підприємства лише в разі несплати процентів.

6. Визначення співвідношення обсягу кредитів, що залучаються на коротко- та довгостроковий період.

7. Окреслення складу основних кредиторів. Склад визначається формами залучення позикових засобів.

8. Формування ефективних умов залучення кредитів (строк надання кредиту, кредитна ставка, умови виплати основної суми боргу та процентів тощо).

9. Забезпечення умов дотримання кредитної дисципліни (попереднє резервування коштів, розробка платіжного календаря, моніторинг поточної фінансової діяльності тощо).

10. Прогнозування кредитоспроможності підприємства на майбутні періоди. Основне призначення прогностичного аналізу фінансового стану – це оцінити по сукупності визначених параметрів рівень фінансової стійкості, що склався у коротко-, середньо- та довгострокових часових розрізах на базі співставлення із нормальним для даного підприємства рівнем фінансової стійкості; встановити основні тенденції зміни фінансової стійкості та їх причини; визначити пріоритетні напрямки та завдання підвищення фінансової стійкості підприємства (нормалізації його фінансового стану).

Склад та характеристика цих напрямів управління кредитоспроможністю у подальшому можуть уточнюватися та поглиблюватися залежно від умов і параметрів здійснення підприємством господарської діяльності.

Список літератури

1. Рудченко І. В. Кредитоспроможність позичальника як критерій формування кредитних відносин / І. В. Рудченко // Держава та регіони. – 2008. – №5. – С. 162-166.
2. Банківські операції: Підручник / [В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська та ін.] – К.: Знання, 2006. – 727 с.

3. Корецька Н. І. Кредитоспроможність: теоретико-концептуальні основи / Н. І. Корецька, Т. С. Давидюк // Вісник Львівського університету „Економічні науки”. – Випуск 6 (24). – Ч. 2. – 2009. – С. 19-26.
4. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / (За редакцією Р. Дяківа). – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 704 с.
5. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / І. О. Бланк. – К.: Ельга, 2008. – 724 с.
6. Дєєва Н. М. Фінансовий аналіз. Навч. посібник. / Н. М. Дєєва, О. І. Дедиків. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
7. Галасюк В. В., Галасюк В. В. Оцінка кредитоспроможності позичальника: що оцінюємо? / В. В. Галасюк, В. В. Гласюк // Вісник НБУ. – 2001. – № 5. – С. 54-56.
8. Слюсаренко К. В., Концесвітна Г. С. Сучасний фінансовий стан та тенденції розвитку підприємств гірничодобувної галузі України / Катерина Володимирівна Слюсаренко, Галина Сергіївна Концесвітна // Економічний аналіз. – 2013. - Том 13. – С. 380-388.
9. Федорович Р. В. Економічний аналіз: навч. посібник / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль: Астон, 2010. – 624 с.

Одержано 22.06.17

УДК 336:71

К.О. Попівнич, ст. гр. ФК-15МЗ*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Шляхи активізації запровадження банківських продуктів і технологій

У статті визначено сутність та особливості банківських інновацій. Окреслено мету механізму активізації розвитку банківських інновацій, виокремлено його основні елементи. Охарактеризовано перспективи запровадження інновацій в рамках концепції Банк 3.0.

банківські інновації, інноваційна політика банку, банківський продукт, банківська технологія, мобільний банкінг

Актуальність теми. У сучасних умовах посилення глобалізаційних процесів на фінансовому ринку, стрімкого розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій, поглиблення

© К.О. Попівнич, 2017

* Науковий керівник: канд. екон. наук, професор Пальчевич Г.Т.

кризових явищ у національній банківській системі пріоритетного значення набуває активізація інноваційної діяльності банків як чинника зміцнення їх конкурентоспроможності. У зв'язку з цим актуалізуються питання дослідження теоретичних і практичних питань інноваційної діяльності банків, удосконалення механізмів їх запровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади фінансових та банківських інновацій, їх класифікації, інноваційної діяльності банків досліджуються у працях таких вітчизняних та закордонних вчених, як: П. Друкер, Б. Кінг, Дж. Сінкі, К. Скіннер, Й. Шумпетер, О. Авакуменко, С. Єгоричева, І.Карчева, М. Крупка, Л. Кузнецова, С. Науменкова, Н. Пантелєєва, Л. Примостка, Б. Пшик, К. Салига, Т. Смовженко та інших. Разом з тим невирішеними ще залишається багато питань формування та реалізації ефективної інноваційної політики банків.

Постановка завдання. Сьогодні існує необхідність у розробці науково-методичних засад та практичного інструментарію ефективного управління інноваційною діяльністю банків. Метою статті є визначення можливих шляхів активізації інноваційної діяльності банків.

Виклад основного матеріалу. Банківські інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено в практичну діяльність [1].

Інновації у банківському бізнесі характеризуються певними особливостями, серед яких варто виокремити такі [2]:

- наявність суттєвого впливу достатньо жорсткої системи регулювання банківського бізнесу, що до певної міри може гальмувати темпи інновацій;

- на відміну від сфери матеріального виробництва, основним інструментом захисту інтелектуальної власності на інноваційні об'єкти банку є не патентний захист, а ноу-хау та авторські права, хоча останнім часом кількість виданих патентів у сфері банківського бізнесу значно зростає;

- абсолютна більшість банківських інновацій базується на прикладних, а не фундаментальних наукових дослідженнях, що дає змогу значно скоротити затрати банків на інноваційну діяльність;

– значна частка банківських інновацій є результатами здійснення інноваційних рішень в інших галузях суспільного життя або мотивовані зміною параметрів попиту з боку клієнтів.

Метою механізму активізації розвитку банківських інновацій є ефективне використання інструментів сприяння підвищенню інноваційної активності банку і на цій основі розширення спектру та підвищення рівня доступності банківських продуктів і послуг, підвищення ефективності та дохідності банківської діяльності, зміцнення безпеки банківської системи. Реалізація цієї мети можлива за умов стимулювання кредитування реального сектору економіки, посилення попиту на фінансові інновації у банківській системі.

Механізм активізації розвитку банківських інновацій включає наступне забезпечення:

- фінансове (розширення джерел фінансування розробки банківських інновацій; податкове стимулювання розробки, впровадження та поширення фінансових інновацій в банках; впровадження економічних стимулів використання банківських інновацій);

- інституційне (удосконалення структури банківської системи; удосконалення інфраструктури систем зв'язку та Інтернету; інтеграція у світовий фінансовий та платіжний простір);

- інформаційне (створення спеціалізованої інформаційної бази щодо впровадження та поширення банківських інновацій; забезпечення інформаційної безпеки);

- кадрове (розвиток наукової складової банківської діяльності; удосконалення професійної підготовки фахівців, менеджерів для банківської системи).

Важливим елементом механізму активізації розвитку банківських інновацій є моніторинг їх запровадження, спрямований на виявлення нових банківських інноваційних продуктів і технологій, визначення їх ефективності, факторів, які стимулюють або стримують їх розвиток).

Сприятливий вплив на розвиток банківських інновацій чинитиме перехід від галузевого до процесно-орієнтованого принципу надання податкових пільг. Для банків, які впроваджують інноваційні продукти та технології, доцільним є зменшення податкових зобов'язань з урахуванням інноваційних витрат з метою подальшого розвитку наукової бази досліджень і впровадження фінансових інновацій.

Перспективним є запровадження інновацій в рамках концепції

Банк 3.0. Банк 3.0, або цифровий банк – це сучасний банк, для якого характерні такі тенденції [3;4]:

- мобільні комунікації;
- соціальні технології;
- необмежені пропускні здатності мереж, величезні обсяги зберігання даних та їх обробки, завдяки використанню хмарних сховищ і обчислень, здійснення моделювання грошових потоків і кредитних послуг, обробка Big Data (інформаційних масивів великого обсягу з високою швидкістю зростання);

- API-інтерфейси, співробітництво з конкурентами;
- інтелектуальний аналіз даних – складна обробка даних для пошуку зв'язків між різними розрізненими фрагментами даних.

Відмінною характеристикою концепції Банк 3.0 є широке використання мобільного банкінгу. Мова йде про ефективне впровадження в практику банківської діяльності мобільних платежів, прямих P2P-платежів, безконтактних платежів за допомогою вбудованих NFC-чипів, застосування мобільних гаманців та інших інструментів зберігання коштів, віртуальних грошей.

Достатньо ефективно мобільний банкінг використовується в ПАТ КБ «ПриватБанк». Так, сьогодні банк пропонує своїм клієнтам такі види мобільних додатків:

для приватних осіб:

- «Приват24» – для проведення будь-яких фінансових операцій з грошима та картками;
- «Скарбничка» – для організації заощаджень;
- «ФотоКаса» – для передачі фотокопій рахунків, квитанцій операціоністу для подальшого проведення платежу без необхідності відвідування банківського відділення чи терміналу самообслуговування;
- «Бонус Плюс» – програма лояльності для клієнтів та партнерів Приватбанку;
- «SMS-банкінг» – довідник команд для SMS-банкінгу;
- «ПриватКарта» – додаток для швидкого пошуку відділення, банкомату чи терміналу самообслуговування;
- «Автомобіль облік витрат» – додаток для контролю витрат на утримання власного авто;
- «Мої вклади» – додаток для оформлення, перегляду, поповнення власних депозитів;

- «ПриватАгент» – додаток для партнерів ПриватБанку;
- «AirPay» – додаток для безконтактних платежів;
- «Автомийка» – додаток для пошуку та бронювання автомийки;
- «Судовий збір» – додаток для пошуку реквізитів потрібного суду для сплати судового збору;
- «Кредитна історія» – додаток для доступу до власної кредитної історії;
- «ПриватБюджет» – додаток для легкого керування власними фінансами.
для корпоративних клієнтів:
- «Фінансовий контролер» – додаток для контролю діяльності компанії;
- «Privat24 Business» – додаток для керування рахунками компанії за допомогою мобільного телефону: проведення платежів, перегляд виписок;
- «IPay» – додаток, що дозволяє приймати до оплати картки Visa та MasterCard;
- «ПриватТендер» – додаток для перегляду переліку поточних тендерів, дозволяє подавати анкети на участь та надсилати цінові пропозиції за лотами;
- «ПриватВідомість» – додаток для контролю статусів зарплатних відомостей компаній.

Спільною платформою для всіх каналів взаємодії в банку стає електронний канал. При цьому багатоканальність обслуговування клієнтів доповнюється омніканальністю, тобто практикується проактивна випереджаюча взаємодія з клієнтами в різних життєвих ситуаціях, замість реактивного обслуговування у відділення банку.

В Банк 3.0 соціальні мережі стають ефективним і економним інструментом маркетингу, продажів, обслуговування, отримання інформації і збереження клієнтської бази. Використання соціальних мереж у своїй діяльності має проводитись у декількох напрямках [5]:

- маркетинговий канал - реклама у соціальних мережах, продажі за допомогою соціальних мереж, відстеження та підтримка репутації;
- підтримка клієнтів - проактивне спілкування, консультування, вирішення проблем клієнтів, допомога з фінансових питань;
- соціальні платежі - платежі за допомогою спеціальних додатків до соціальних мереж, що розроблені банківською або небанківською

фінансовою установою, що дозволяють в режимі реального часу здійснювати мікроплатежі між користувачами соціальної мережі;

– соціальна CRM система – використання даних щодо інтересів аудиторії спільноти, щоб краще зрозуміти, хто ж насправді є клієнтом банку;

– скорингові системи, побудовані на даних із соціальних мереж - оцінка кредитоспроможності, що базується на даних профілю в соціальних мережах, репутації користувача, рівні довіри інших користувачів до даного користувача;

– соціальне кредитування та заощадження.

Важливим чинником активізації інноваційної діяльності банків є розширення джерел фінансування запровадження банківських інноваційних продуктів та технологій. На сьогодні мають місце фінансування за підтримки держави, спільне фінансування на засадах державно-приватного партнерства та самофінансування. Перспективним джерелом фінансування стає залученням міжнародних приватних і корпоративних венчурних фондів, кошти яких ефективно використовуються для фінансування таких фінансових інновацій, як біткойн, технологій мобільних платежів і мобільного банкінгу, кредитування, грошових переказів тощо. Поряд із залученням міжнародних венчурних фондів для України є потреба створення державних і приватно-державних венчурних фондів.

Як перспективні напрямки інноваційної політики банків можна визначити [2]:

– трансформацію філіальної мережі на основі впровадження Web 2. 0 та Інтернету третього покоління «веблайф», що буде вимагати повної реконструкції структури банку, бек-офісу та штату;

– створення єдиного інвестиційного ринку у режимі 24*7*365 з прямим доступом і переглядом підходу до ролі посередників на цьому ринку;

– повернення до принципу прямого обслуговування на основі новітніх технологій відеобанкінгу за допомогою Інтернет-протоколу і бездротового доступу до мережі Інтернет;

– перехід клієнтів до електронних платежів. Частка мобільних, Інтернет- і мікроплатежів буде зростати і розвиватися не на базі платіжних карт і готівки, а за рахунок технології мобільних безконтактних платежів з використанням вбудованих чіпів у ювелірні прикраси, обручки, браслети, годинники чи телефони;

– ідентифікацію і верифікація клієнтів на основі біометричних засобів;

– ширше запровадження принципів ісламського банкінгу, який традиційно орієнтований на реальну економіку, а не на накачування економіки грошима (в умовах глобальної фінансової кризи жодний ісламський банк не оголосив про банкрутство).

Очікуваними результатами функціонування механізму активізації розвитку банківських інновацій є підвищення рівня доступності та розширення спектру банківських продуктів і послуг, зростання дохідності банків, посилення безпеки та захисту інтересів споживачів, зміцнення довіри до банківської системи.

Висновки. Таким чином, активізація запровадження банківських інноваційних продуктів та технологій сприяє оптимізації банківських бізнес-процесів, збереженню та розширенню клієнтської бази, зміцненню конкурентних позицій банку на фінансовому ринку. Створення, розповсюдження та використання банківських інновацій потребує відповідного фінансового, інституційного, інформаційного та кадрового забезпечення. Серед основних заходів механізму активізації розвитку банківських інновацій можна виділити: державне стимулювання впровадження та поширення банківських інновацій; розширення джерел фінансування розробки банківських інновацій; орієнтованість на економічні потреби споживачів банківських послуг і впровадження економічних стимулів використання банківських інновацій; інтеграцію в світовий фінансовий та платіжний простір; створення спеціалізованої інформаційної бази щодо впровадження та поширення банківських інновацій; удосконалення професійної підготовки фахівців для банківської системи.

Список літератури

1. Козьменко С. Н. Маркетинг банківських інновацій / С. Н. Козьменко, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 13-28.
2. Ткачук, В. О. Інноваційна політика банків на ринку банківських послуг [Текст] / Василь Онуфрійович Ткачук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 14. – № 2. – С. 43-51.
3. Бретт К. Банк 3.0. Почему сегодня банк – это не то, куда вы ходите, а то, что вы делаете / К. Бретт; [пер. с англ. М. Мацковской]. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2014. – 520 с.

4. Скиннер К. Цифровой банк: как создать цифровой банк или стать им / Крис Скиннер ; пер. с англ. Сергея Смирнова. – М : Манн, Иванов и Фербер, 2015. – 320 с.
5. Карчева І. Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банк 3.0 / І. Я. Карчева // Фінансовий простір. – 2015. – № 3. – С. 293-299.

Одержано 20.06.2017

УДК 336:316

В.В. Періжок, ст. гр. ФК-15М (2)*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Напрями удосконалення фінансового механізму розвитку підприємства

У статті розглядаються проблемні аспекти фінансового механізму розвитку підприємства та основні напрями його удосконалення. Визначено шляхи покращення банківського кредитування аграрних підприємств, активізації використання фінансового лізингу. Наголошено на ролі державної регуляторної політики у фінансовому забезпеченні аграрного виробництва.

фінансовий механізм, прибуток, платоспроможність, банківське кредитування, лізинг, факторинг, форфейтинг, бюджетне фінансування

Актуальність теми. Фінансовий механізм розвитку підприємства чинить безпосередній вплив на зростання обсягів виробництва і збуту продукції, підтримання високого рівня платоспроможності та фінансової стійкості, максимізації ринкової вартості підприємства. Перебуваючи в жорстких умовах ринкових відносин, суб'єкти господарювання сьогодні зазнають негативного впливу інфляційних процесів, дефіциту бюджетного фінансування, підвищення кредитних ставок. Тому постала гостра необхідність наукового осмислення й обґрунтування шляхів адаптації фінансового механізму розвитку підприємств до сучасних умов розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань формування фінансового механізму підприємства присвячає низка

© В.В. Періжок, 2017

* Науковий керівник: канд. екон. наук, професор Пальчевич Г.Т.

наукових праць науковців України та зарубіжжя, зокрема: В. Амбросова, І. Балабанова, П. Бароле, М. Білик, І. Бланка, Р. Брейлі, А. Воеводіна, А. Волкова, М. Єрмошенка, С. Ілляшенка, Х. Кайдрович, Г. Кірейцева, О. Ковалюка, Є. Коена, І. Ломачинської, В. Мацьків, А. Музиченка, С. Мушникової, Л. Павлової, А. Поддєрьогіна, П. Саблука, О. Тарасової, Н. Циктор та ін. Однак сьогодні ще існує потреба в обґрунтуванні теоретичного та методичного забезпечення фінансового механізму розвитку підприємств.

Постановка завдання. Сьогодні актуалізується затребуваність в розробці дієвого механізму реалізації фінансової політики підприємства, необхідність його системного дослідження на сучасному етапі розвитку економіки України. Метою статті є дослідження особливостей функціонування фінансового механізму розвитку підприємства та обґрунтування напрямків його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх років в Україні принципово змінилися умови функціонування підприємств. Необхідність вирішення проблеми кардинального підвищення рівня конкурентоспроможності товаровиробників обумовлює потребу у формуванні фінансово-економічних засад їх господарської діяльності на базі активізації внутрішнього економічного потенціалу. Проте можливості такого підходу є обмеженими і забезпечити сталий економічний розвиток вітчизняних підприємств на перспективу можна винятково за умов здійснення реформування фінансового механізму їх розвитку в напрямі застосування перспективних форм і методів оптимального співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів, використання методів ефективного управління рухом фінансових потоків та покращення фінансових результатів.

Учені-економісти дають визначення розвитку підприємства як унікального процесу трансформації відкритої системи в просторі і часі, який характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування шляхом формування нової дисипативної структури і переводом його в новий аттрактор (одна з альтернативних траєкторій розвитку підприємства) функціонування [5].

Фінансовий розвиток підприємства займає провідне місце серед основних напрямків розвитку підприємства, знижує ймовірність настання фінансових ризиків на підприємстві. Саме посередництвом фінансового розвитку реалізується ключова мета фінансового менеджменту із забезпечення оптимальних змін розміру та складу

власного та залученого капіталу підприємства, а також максимізації прибутку [2].

Фінансовий механізм розвитку підприємства можна трактувати як сукупність фінансових методів, інструментів і важелів, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою на державному, внутрішньому й ринковому рівнях, спрямовані на реалізацію економіко-інвестиційних та соціальних функцій підприємства за відповідної нормативно-правової, інформаційної, інституційної й інфраструктурної систем його забезпечення.

Специфіка формування фінансового механізму та його дієвість багато в чому визначаються галузевими особливостями. Належність господарюючих суб'єктів до тієї чи іншої сфери діяльності, галузі економіки знаходить відображення у характері формування грошових фондів і напрямів їх використання, в системі розподілу прибутку, взаєминах з різними ланками державних фінансів.

Ефективний фінансовий механізм розвитку сільськогосподарських підприємств передбачає управління фінансовим забезпеченням через вирішення п'яти основних завдань: визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах; формування оптимальної структури фінансових ресурсів; ефективне використання фінансових ресурсів; створення умов для досягнення постійної платоспроможності та прибутковості виробничої діяльності; управління фінансовими потоками, забезпечення фінансової рівноваги та стійкості [1].

Нами проаналізовано фінансовий механізм розвитку ТОВ «Агроконтракт-Н», яке спеціалізується на рослинництві, вирощує зернові і технічні культури – пшеницю, ячмінь, кукурудзу, гірчицю, соняшник, сою і сорго. На початку заснування площа використовуваних підприємством земель складала 1200 га в Новоукраїнському районі Кіровоградської області. В процесі розвитку ТОВ «Агроконтракт-Н» площа оброблюваних земель збільшилась до 8000 гектарів. Вивчивши і проаналізувавши досвід роботи зарубіжних аграріїв, керівництво ТОВ «Агроконтракт-Н» прийняло рішення про перехід спочатку до технології мінімальної обробки ґрунту, а з 2006 року – до технології прямого посіву (No till). Отримані результати красномовно свідчать про ефективність цієї технології як з економічної, так із екологічної точок зору. З 2008 року на землях підприємства не застосовується плуг. На зміну йому прийшла спеціальна імпортна техніка для посіву, прибирання і

зберігання урожаю провідних світових виробників: CASE, CLAAS, Terranova і Richiger.

До оціночних фінансових показників розвитку підприємства насамперед відносяться показники, що характеризують майновий стан та ефективність управління активами.

Виходячи із наведених у таблиці 1 показників, можна зробити висновок про те, що протягом 2013-2015р.р. на підприємстві ефективно використовувалися основні засоби. Так, показник фондівдачі, який у 2013 р. дорівнював 2,02 грн., у 2014 р. збільшився на 1,3 грн., і у 2015 р. – ще на 1,38 грн., тобто, протягом трьох досліджувагних років її зростання склало 2,68 грн. За період 2013-2015 р.р. на 0,06 п. збільшилось значення коефіцієнта оновлення основних засобів, що розцінюється як сприятливий чинник підвищення якості виробничого процесу підприємства. Коефіцієнт мобільності активів ТОВ «Агроконтракт-Н» за період з 2013 р. по 2015 р. зріс на 0,21 п., що є ознакою того, що підприємство володіє потенційною можливістю перетворення активів у ліквідні кошти.

Таблиця 1 – Оцінка показників майнового стану ТОВ «Агроконтракт-Н»

Показники	Роки			Відхилення (+,-)		
	2013	2014	2015	2014р. до 2013р.	2015р. до 2014р.	2015р. до 2013р.
1	2	3	4	5	6	7
Валюта балансу (майно підприємства), тис.грн.	106033,1	128452,7	170813,5	22419,6	42360,8	64780,4
Фондоозброєність, тис.грн. / чол.	158,79	187,3	215,25	28,51	27,95	56,46
Фондовіддача	2,02	3,32	4,7	1,3	1,38	2,68
Частка основних засобів в активах	0,34	0,39	0,33	0,05	-0,06	-0,01
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,46	0,45	0,48	-0,01	0,03	0,02
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,06	0,27	0,12	0,21	-0,15	0,06
Коефіцієнт мобільності активів	2,16	1,84	2,37	-0,32	0,53	0,21

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ТОВ «Агроконтракт-Н»

Перспективи розвитку підприємства значною мірою визначаються його платоспроможністю та ліквідністю активів. До найважливіших показників платоспроможності та ліквідності відносять коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал, співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Розраховані показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агроконтракт-Н» відображені в таблиці 2.

Чистий оборотний капітал підприємства на кінець 2013 р. складав 42949,5 тис.грн., на кінець 2014 р. – 29148 тис.грн., і на кінець 2015 р. його величина сягнула 82818 тис.грн. Це свідчить, що ТОВ «Агроконтракт-Н» володіє достатньо високою спроможністю погашення своїх поточних зобов'язань та розширення подальшої діяльності. Значення коефіцієнта поточної ліквідності (покриття) відчутно перевищує критичний рівень. У 2013 р. цей показник складав 2,56 п., у 2014 р. він дещо знизився і дорівнював 1,54 п., а у 2015 р. він зріс на 1,68 п. і склав 3,22 п. Отже, ТОВ «Агроконтракт-Н» має достатньо коштів для погашення заборгованості, його баланс можна охарактеризувати як високоліквідний. Коефіцієнт ліквідності швидкої перевищує нормативне значення, протягом досліджуваного періоду спостерігається його зростання на 0,86 п., що вказує на наявність платіжних можливостей підприємства щодо сплати поточних зобов'язань. ТОВ «Агроконтракт-Н» покращує готовність до негайної ліквідації короткострокової заборгованості, що засвідчує зростання коефіцієнта ліквідності абсолютної з 0,01 п. у 2013 р. до 0,05 п. у 2015 р.

Розрахункові показники динаміки доходів та витрат ТОВ «Агроконтракт» відображають стійку тенденцію до зростання прибутку підприємства. Так, якщо в 2013р. в процесі фінансово-господарської діяльності був допущений збиток в сумі 1489,7 тис. грн., то вже у 2014 р. чистий прибуток підприємства склав 10325,6 тис. грн., а у 2015 р. спостерігається його зростання в 6,3 рази.

Чисті доходи ТОВ «Агроконтракт-Н» у 2014р. збільшились на 49917,2 тис.грн порівняно з їх обсягом у 2013 р., а в 2015 р. додатково було отримано чистих доходів на суму 67266,4 тис.грн. За період 2013-2015 р.р. чисті доходи підприємства зросли майже в три з половиною рази. І це відбулося на тлі негативного впливу інфляційних процесів, що спричинили подорожчання пально-

мастильних матеріалів, зростання вартості посівного матеріалу, підвищення цін на запасні частини, що призвело до зростання за досліджуваний період собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) майже в два рази (192,5%). Однак потужний потенціал менеджменту ТОВ «Агроконтракт-Н», високий рівень показників ділової активності підприємства забезпечує його поступальний стабільний розвиток.

Таблиця 2 – Оцінка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Агроконтракт-Н»

Показники	Роки			Відхилення (+,-)		
	2013	2014	2015	2014р. до 2013р.	2015р. до 2014р.	2015р. до 2013р.
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	2,56	1,54	3,22	-1,02	1,68	0,66
Коефіцієнт ліквідності швидкої	1,47	1,07	2,33	-0,4	1,26	0,86
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,01	0,03	0,05	0,02	0,02	0,04
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1,4	1,03	2,2	-0,37	1,17	0,8

Джерело: розраховано на основі фінансової звітності ТОВ «Агроконтракт-Н»

Оцінка фінансового механізму сільськогосподарського підприємства повинна безумовно передусім враховувати внутрішні показники діяльності підприємства, проте з огляду на структуру системи, що становить фінансовий механізм, більшість її елементів є зовнішніми, а тому перспективна оцінка такого механізму конкретного підприємства – це передусім проекція можливостей та планів підприємства на майбутню ситуацію в державі та прогнозний стан ринку.

Поряд із внутрішнім фінансуванням вагомим джерелом залучення фінансових ресурсів підприємствами агропромислового виробництва є банківське кредитування (рис.1).

Середні процентні ставки по кредитах, наданих сільськогосподарським підприємствам, варіювали від 17,4 % у 2005-му, до 24-26 % у 2015-му, та 18-24 % у 2016-му році [3].

Зважаючи на ризиковість аграрного сектору, тільки незначна кількість банків, що працюють на фінансовому ринку України, здійснюють кредитування агропромислових підприємств. Серед кредитних програм, які пропонуються банками у сфері кредитування аграрного виробництва, можна виокремити наступні:

- на поповнення обігових коштів (придбання добрив, ремонт техніки, виплату заробітної плати);

- на впровадження інвестиційних проектів (фінансування інвестиційних проектів з будівництва основних фондів, таких як елеватори, склади тощо, а також закупівля обладнання для облаштування цих об'єктів);

- на придбання техніки вітчизняного та іноземного виробництва.

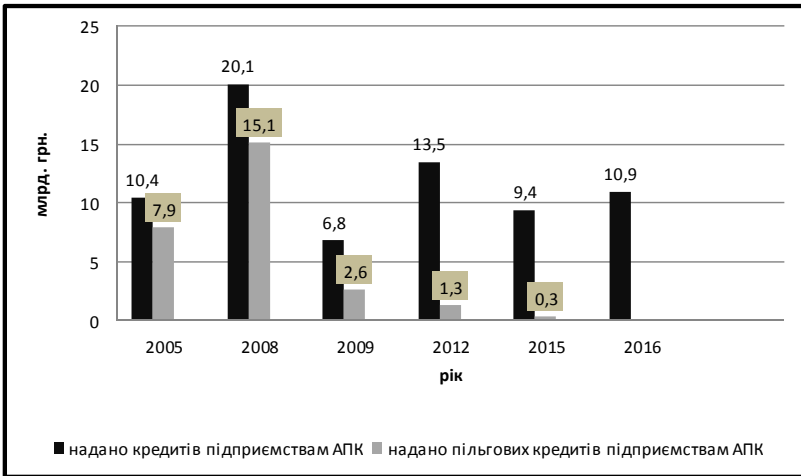

Рисунок 1 – Обсяг кредитування підприємств агропромислового комплексу України

Джерело: складено за даними НБУ України та Асоціації українських банків [3; 4]

З метою удосконалення кредитування підприємств агропромислового комплексу насамперед потрібно сформувати законодавчо-нормативну базу, адекватну міжнародним правовим стандартам та сучасним особливостям економічного розвитку України.

На часі є удосконалення механізмів застави, більш широке впровадження нових нетрадиційних форм фінансування: фінансового лізингу, факторингу, форфейтингу, аграрних розписок. Необхідно

прискорити розгляд документів сільгосп підприємств щодо отримання кредитних ресурсів, особливо в період підготовки до весняно-польових робіт.

Фінансовий механізм розвитку аграрних підприємств повинен забезпечувати удосконалення можливості технічного оновлення машинно-тракторного парку на основі розвитку лізингових відносин. Лізинг дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам, що не мають достатнього обсягу власних фінансових коштів, здійснювати сучасне матеріально-технічне забезпечення виробничих процесів, в т.ч. на інноваційній основі. Однак недосконалість законодавства про лізинг, неспроможність багатьох аграрних підприємств своєчасно та в повному обсязі сплачувати лізингові платежі обмежують використання фінансового лізингу. Для поліпшення ситуації з використанням лізингу доцільним є розширення мережі лізингових компаній на ринку, збільшення бюджетних асигнувань у фінансовий лізинг, удосконалення ринкової інфраструктури технічного сервісу. Доцільним є встановлення широкого спектра супутніх високопрофесійних послуг, що можуть надаватися користувачеві лізингодавцем з можливою участю й самого виробника майна. Така форма взаємодії учасників лізингу сприяє поліпшенню експлуатаційних можливостей використовуваного майна.

Факторинг як форма фінансування агропромислових підприємств передбачає фінансування постачань з відстроченням платежу, страхування ризиків, пов'язаних з відстрочкою платежу, а також управління дебіторською заборгованістю. Одним із напрямків розширення факторингових послуг для аграрних підприємств є впровадження системи інформаційної підтримки факторингового бізнесу та інформаційно-консультаційного обслуговування учасників цього сегмента фінансового ринку.

Фінансовий механізм розвитку підприємства включає важелі державної регуляторної політики. Зокрема, з Державного бюджету на 2017 рік за бюджетною програмою «Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду» передбачено видатки державного бюджету у сумі 0,092 млн. грн., які буде спрямовано на забезпечення діяльності Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, Аграрного фонду та здійснення державних кваліфікаційних експертиз сортів рослин, що усемеро більше

затвердженого рівня 2016 року.

Бюджетні регулятори системи державної підтримки розвитку аграрного сектору повинні стимулювати ефективність сільськогосподарського виробництва, аграрне підприємництво та розвиток соціальної сфери села.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що ефективність фінансового механізму розвитку підприємства значною мірою визначається якістю фінансового менеджменту, зорієнтованістю на активну інноваційну діяльність та світові стандарти розвитку. Удосконалення формування фінансових ресурсів аграрних підприємств потребує розширення застосування таких сучасних форми кредитування, як лізинг, факторинг, форфейтинг, використання аграрних розписок. Державна фінансова підтримка повинна здійснюватися за напрямками, що мають надзвичайно важливе значення для розвитку агропромислового виробництва та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Список літератури

1. Амбросов В.Я. Теорія та методологія механізмів регулювання в агроформуваннях: [монографія] / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич. – Х. : «Міськдрук», 2013. – 166 с.
2. Антіпцева О. Ю. Мотиваційно-орієнтоване управління фінансовим розвитком підприємства: теоретичний аспект / О. Ю. Антіпцева // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. - 2014. - № 5. - С. 66–76.
3. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Офіційний веб-сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aub.com.ua>.
5. Раєвнева, О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі [Текст] : моногр. / О. В. Раєвнева. –Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.

Одержано 20.06.2017

УДК 338.22:316.334.3

Д.О. Святун, магістр гр. ОО-17М*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Становище та розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні

Розкрито поняття та сутність соціальної відповідальності. Досліджені проблеми та переваги корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Проаналізовано впровадження корпоративної соціальної відповідальності на прикладі акціонерного товариства «Державний ощадний банк України».

соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність, стейкхолдер

Постановка проблеми. В умовах ринкової системи відбувається посилення конкуренції, як наслідок виникає питання щодо вирішення проблеми удосконалення управління ефективністю діяльності підприємства на засадах соціальної відповідальності. Це не випадково, адже саме соціальна відповідальність бізнесу дозволяє підприємцям не тільки отримати перші місця на ринку, а й збільшити саму вартість підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку та удосконалення теоретичних та практичних аспектів застосування корпоративної соціальної відповідальності на підприємстві внесли такі вчені, як: Г.Д. Боуен, П.Ф. Друкер, М.М. Фрідман, А.В. Керолл, Д.Т. Віндзор, М.Б. Ван Марревійк, Р.І. Штойср, К.Л. Девіс, С.В. Сеті, Т.Г. Левітта, Д.М. Вотан, Р.Я. Акерман, В.Д. Фредерік, Ю.Е. Благов, А.А. Гізатулін, Г.Л. Тульчинський, М.Б. Чижевська та ін. Проте, незважаючи на значне коло наукових досліджень з цієї проблематики, поки що не має однозначного трактування категорії «соціальна відповідальність бізнесу» та невизначено її місце в підвищенні ефективності діяльності підприємства.

Метою цієї статті є обґрунтування доцільності впровадження соціальної відповідальності в діяльність вітчизняних підприємств.

© Д.О. Святун, 2017

* Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Шалімова Н.С.

Виклад основного матеріалу. В сучасних складних умовах економічного, політичного, демографічного, соціального розвитку України саме соціальна відповідальність може стати об'єднуючою національною ідеєю, яка допоможе знайти вихід із затяжної системної кризи, що охопила усі сторони суспільного життя. Це дасть змогу вивести як економіку країни, так і соціальну складову на більш високий - новий щабель розвитку.

Соціальна відповідальність до початку XXI ст. мала близько 70–80 різних значень та понять, таких як: соціально-відповідальний бізнес, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, соціальна відповідальність корпорацій тощо, що значно впливало на розуміння і трактування даного поняття. У науковій літературі соціальну відповідальність розглядають з економічної, екологічної, соціальної позицій, основою якої є розвиток позитивних факторів впливу на бізнес та мінімізація негативних наслідків. Різні джерела дають різні визначення поняття «соціальна відповідальність», деякі з них наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Сутність поняття «соціальна відповідальність»

№	Автор	Визначення
1	А.Ф. Плахотний [3, с.74]	це категорія для відзначення міри вільного прояву соціальним суб'єктом свого обов'язку і права обирати в конкретних умовах оптимальний варіант відношення до дійсності, виходячи з прогресивних інтересів суспільства.
2	А.С. Шабуров [4, с. 68]	це «вольове соціально обумовлене відношення суб'єкта до панівних у суспільстві норм і цінностей, що виражається у свідомому виборі суспільно значимого варіанту поведінки і активної його реалізації».
3	В.М. Хомич [6, с 26]	це складне суспільне відношення, що полягає у свідомо- вольовому самообмеженні особою суб'єктивної свободи згідно з вимогами схвалюваної суспільством необхідності (позитивний, особистісний аспект), а рівно суспільному осуді пов'язаним з ним впливом на особистість, яка допустила безвідповідальність у здійсненні суб'єктивної свободи (негативний, зовнішній аспект).
4	М.М. Фрідман [5, с. 29]	це використовувати ресурси і робити дії, спрямовані на підвищення своїх прибутків, граючи за правилами відкритої та вільної конкуренції без обману або підробки.

Корпоративна соціальна відповідальність у найбільш загальному, «приземленому», тлумаченні – це раціональний відгук організації на систему суперечливих очікувань заінтересованих сторін (стейкхолдерів), що спрямований на сталий розвиток компанії; це відповідальність тих, хто приймає бізнес-рішення, перед тими, на кого ці рішення націлені. За своєю суттю корпоративна соціальна відповідальність – це імплементований у корпоративне управління певний тип соціальних зобов'язань (здебільшого добровільних) перед працівниками, партнерами, державою, інститутами громадянського суспільства та суспільством у цілому.

Як бачимо, феномен корпоративної соціальної відповідальності не знаходиться у центрі уваги науковців. Проте вивчення корпоративної соціальної відповідальності в Україні переважно концентрується навколо проблем сталого економічного розвитку та ефективного менеджменту. У той же час бракує досліджень щодо соціальної відповідальності бізнесу. Проблематика корпоративної соціальної відповідальності стає все більш затребуваною українською бізнес-спільнотою. Її теоретичні аспекти залишаються, проте, далеко за межами інтересу, що проявляється [1].

Варто зазначити, що і у вітчизняній практиці, і у світовій концепція корпоративної соціальної відповідальності продовжує проходити своє становлення. Існують різні точки зору на визначення того, чим є ця концепція, і які постулати та практики лежать в її основі. За останні 10 років концепція корпоративної соціальної відповідальності значно еволюціонувала. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності підкреслює прагнення підприємств добровільно і самостійно вирішувати найважливіші проблеми суспільства.

На сьогоднішній день сталий економічний розвиток визначається не фактором наявності сировини або ринків збуту, а можливістю для підприємств долучитися до ринку висококваліфікованих трудових ресурсів, наукових винаходів та новітніх технологій, який неможливий без становлення інноваційної моделі розвитку та принципів корпоративної соціальної відповідальності, які працюють в такому кругообігу «освіта-наукові дослідження та розробки-виробництво товарів та послуг етика бізнесу-сучасний ринок» [2].

В умовах сучасної економіки варто дослідити мотиваційні чинники, що дозволяють підприємству добровільно і самостійно

брати участь у покращенні якості життя спільноти. Звичайно можна припустити альтруїстичність поглядів нового покоління власників підприємств та їх менеджменту. Проте оскільки ми говоримо про погляд підприємств, метою створення яких завжди є прибуток, то непрофесійною була б думка про те, що причина тільки в альтруїзмі. Оскільки ми маємо справу з бізнесом, все ж таки потрібно шукати конкретну матеріальну мотивацію власників та менеджменту будувати управління своїми підприємствами на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

Переваги для бізнесу, які надає управління на засадах корпоративної соціальної відповідальності наведені на рисунку 1.

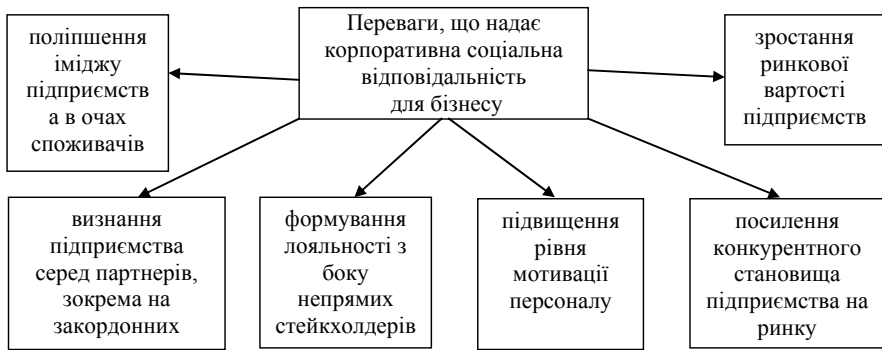

Рисунок 1 – Переваги, що надає корпоративна соціальна відповідальність для бізнесу

В рамках концепції корпоративної соціальної відповідальності діяльність підприємства розглядається з точки зору її соціального, економічного, екологічного впливу на всі складові її внутрішнього та зовнішнього середовища. Існують різні варіанти трактування цього впливу з точки зору його елементів та характеру впливу

В Україні, більшість підприємців розуміють корпоративну соціальну відповідальність зовсім не так, як варто це робити. Це питання насправді досить цікаве, є дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність: стан та перспективи розвитку», яке провів Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності [6]. В опитуванні взяли участь 600 компаній малого, середнього та великого бізнесу України з 10 секторів економіки. Згідно даних дослідження майже 60% представників опитаних компаній назвали, що для них

вираз «корпоративна соціальна відповідальність» означає благодійна допомога громадськості і тільки 24,5 % вважають, що це впровадження принципів та практик підзвітності, прозорості та етичної поведінки. Отже, дві третини представників українського бізнесу ототожнюють корпоративну соціальну відповідальність із благодійністю, і лише п'ята частина українського бізнесу вважає, що вона повинна звітувати перед громадськістю, бути прозорою у прийнятті рішень.

Український корпоративний сектор не вельми усвідомлює головного, а саме того, що корпоративна соціальна відповідальність потрібна бізнесу не для того, щоб якимось чином покращити свій імідж в очах споживачів, партнерів, влади чи суспільства в цілому. Необхідність у переході до управління на засадах корпоративної соціальної відповідальності є важливим для бізнесу оскільки без цього підходу бізнес потенційно приречений до вимирання. Тобто корпоративна соціальна відповідальність – це не модний тренд, не красива іграшка для забавок великих та багатих корпорацій. Це нагальна потреба, один із факторів виживання в сучасному світі.

На мою думку, причиною цього є те, що український бізнес все ще підходить до розвитку та прийняття управлінських рішень з позиції максимізації капіталу, яка була властива зазвичай у світі.

З іншого боку подібна ситуація пояснюється не виключно незрілістю соціально відповідальних поглядів українського бізнесу. Це обумовлено відповідною незрілістю розуміння цього явища також і з боку суспільства. Тобто суспільство також не вимагає від бізнесу більш значних проявів соціальної відповідальності, ніж благодійні акції та своєчасна виплата заробітної плати.

Однак соціально-відповідальна складова має місце бути, деякі банки проводять ряд соціальних програм. Розглянемо це на прикладі відкритого акціонерного товариства «Державний ощадний банк України». Це одна з найбільших фінансово-банківських установ в Україні, яка стабільно працює в умовах постійної конкуренції на ринку банківських послуг та прагне бути сучасним конкурентоспроможним банком. Розуміючи важливість соціальної відповідальності банк зосереджує свої зусилля на створенні сприятливих умов для обслуговування всіх верст населення, забезпеченні соціальних та компенсаційних виплат громадянам, наданні повного спектру банківських та інших операцій. Зважаючи на

соціально спрямованість, банк націлений на збереження широкої присутності в усіх регіонах України. У рамках реалізації урядової програми енергозбереження «Державний ощадний банк України» розпочинає кредитування громадян на придбання котлів, що працюють на будь-яких видах палива та енергії крім природного газу. Також банк бере участь у програмі «Доступне житло». Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» і Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву підписали договір про співпрацю у сфері кредитування за програмою забезпечення житлом громадян, які відповідно до законодавства мають право на його отримання, зокрема, шляхом надання державної підтримки для будівництва і придбання доступного житла. 12 липня Уряд виділив додатково 300 млн грн. на фінансування програми «теплих» кредитів у 2017 році, договір про співпрацю з Держенергоефективністю, підписав і «Державний ощадний банк України». Суть програми полягає у відшкодуванні певного відсотку від суми кредиту на придбання негазових котлів, придбання енергоефективного обладнання та матеріалів.

Висновки. Кожне підприємство має розуміти, що його бізнес впливає на співробітників, на споживачів продукції і постачальників, на місцеве населення, муніципальне та регіональне, а також на джерела фінансування (акціонерів, кредиторів, банки) та інші пов'язані з його діяльністю сторони. У підприємства повинен бути налагоджений зворотній зв'язок зі стейкхолдерами: підприємство має прислухатися до їхніх пропозицій і зважувати, яким чином можна поліпшити свою роботу. Цей принцип є базовим для збільшення вартості бізнесу, поліпшення репутації, зміцнення довгострокових перспектив розвитку.

Сьогодні репутація відіграє дуже важливу роль при ринковій оцінці підприємства – стійка репутація сприяє підвищенню акціонерної вартості і зростанню популярності бренду. Підприємства лісового господарства мають розробити звіт з корпоративної соціальної відповідальності, у якому будуть висвітлюватися всі аспекти його діяльності. Цей звіт можна розмістити на сайті підприємства, щоб до нього мали доступ усі стейкхолдери.

Проте, впровадження корпоративної соціальної відповідальності пов'язано з певними складнощами. Воно вимагає від менеджменту компанії багато часу і сил, змушує відволікатися від вирішення

поточних, термінових питань. Швидкого і очевидного результату від впровадження корпоративної соціальної відповідальності не буває, і потрібно докласти значних зусиль, щоб зосередитися на довгостроковій перспективі, коли навколо тебе гарячі «живі» проблеми.

Список літератури

1. Благов Ю. Е. Генезис концепции корпоративной социальной ответственности / Ю.Е. Благов // Вестник Санкт-Петербургского университета. – Вып. 2. – Серия 2. – 2006. – С. 3-24.
2. Гриджук І. Інноваційна складова стійкого розвитку економіки регіонів / І. Гриджук // Теорії мікро- макроекономіки: Збірник наукових праць. – Вип.29. – К.: Академія муніципального управління, 2008. – С.239-240.
3. Плахотный А.Ф. Свобода и ответственность (социологический аспект проблемы). – Х.: Харк. ун-т, 1972. – С. 166.
4. Шабуров А.В. Социальная ответственность личности и уголовное право // Вопросы совершенствования уголовно-правовых норм на современном этапе: Межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск, 1986. – С. 45-79.
5. Фрідман М.М. Соціальна відповідальність бізнесу, як збільшення прибутку / Мілтон Фрідман // The New York Times. Журнал., – 1970. – С. 68-73. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.colorado.edu/studentgroups>.
6. Хомич В.М. Социальная ответственность и право // Право и демократия. – 1989. – № 2. – С. 14-158.
7. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан і перспективи розвитку. Аналітичний звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csr-ukraine.org/doslidjennya.html>
8. Офіційний сайт відкритого акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/>

Одержано 03.11.2017

УДК 338.242

А.А. Крикуненко, магістр гр. ОО-17М*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Корпоративна соціальна відповідальність в забезпеченні конкурентоспроможності суб'єктів господарювання

Досліджено теоретичний, історичний та практичний аспекти розвитку соціально орієнтованого управління та феномену корпоративної соціальної відповідальності. Підкреслено необхідність впровадження КСВ в практику українських суб'єктів господарювання, що дозволить зробити більш реальним перспективи розвитку конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

соціально орієнтована економіка, соціально відповідальний бізнес, корпоративна соціальна відповідальність, конкурентоспроможність

Постановка задачі. Метою даного дослідження є визначення ролі соціальної відповідальності бізнесу у формуванні його конкурентоспроможності та обґрунтування важливості посилення соціальної складової бізнесу підприємств України як для посилення її конкурентної позиції на внутрішніх і зовнішніх ринках, так і для створення позитивного ефекту у вітчизняній економіці та суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Питання соціальної відповідальності висвічували у своїх дослідженнях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Л. Абалкін, В. Грицький, В. Іноземкін, А.І. Кредісов, П. Друкер, К. Девіс, та ін. Проте, стрімка глобалізація економічних процесів об'єктивно зумовлює необхідність подальшого вивчення питання щодо формування та розвитку соціальної корпоративної відповідальності у взаємозв'язку з конкурентоспроможністю організацій.

Виклад основного матеріалу. Поєднання соціальних і ринкових цілей, забезпечення ситуації, коли соціальні показники досягаються за рахунок економічних і навпаки, розкриває сутність соціально орієнтованого управління [1, с. 189].

© А.А. Крикуненко, 2017

* Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Шалімова Н.С.

Для України управління підприємствами в сучасних умовах розбудови соціально орієнтованої економіки вимагає втілення міжнародних норм та практик, включаючи визнання та розвиток корпоративної соціальної відповідальності та її внесок у суспільну згуртованість, сталий розвиток та конкурентоспроможність підприємницького сектору [2]. Становлення та розвиток концепції соціальної відповідальності припадає на кінець 70-х р.р. ХХ ст. Починаючи з ХХІ ст. у науковій літературі активно розвивається уявлення про соціальну відповідальність як багаторівневу концепцію, яка припускає існування таких альтернативних тем, як «концепція зацікавлених сторін», «корпоративна соціальна діяльність», «етика бізнесу» [3].

Тема соціальної відповідальності тісно пов'язана з концепцією сталого розвитку. Сенс в тому, щоб мотивувати та стимулювати технічний прогрес, одночасно зберігаючи довкілля та природно-ресурсний потенціал, тобто збалансоване вирішення соціально-економічних проблем сучасного та майбутнього поколінь. Таким чином, сталий розвиток суспільства це модель, яка системно інтегрує три основні компоненти розвитку суспільства: економічну, екологічну та соціальну. Концепція корпоративної сталості це свого роду «мікроекономічний» рівень концепції сталого розвитку. Вона розглядається як модель управління корпорацією, яка охоплює її економічну, соціальну та екологічну діяльність, оптимізує ризики та використовує можливості в цих трьох сферах свого розвитку. Корпоративна сталість асоціюється з створенням вартості, екологічним менеджментом та управлінням людським капіталом [4].

У свою чергу корпоративна соціальна відповідальність розцінюється як управлінський підхід, який забезпечує корпоративну сталість та вимірює вплив компанії на три сфери сталого розвитку суспільства. Що стосується визначення терміну «корпоративна соціальна відповідальність», то до сих пір це є предметом теоретичних дискусій. Цей термін найбільш широко використовується при стосунках бізнесу та суспільства. Вважається, що бізнес слугує суспільству, тому несе відповідальність перед соціумом та повинен відповідати певним очікуванням суспільства [4]. Можна зробити висновок, що КСВ підприємства полягає в його активній і планомірній участі в економічному, екологічному та соціальному розвитку суспільства, у співробітництві із зацікавленими сторонами.

Орієнтація України на соціально орієнтоване управління бізнесом, без якого є неможливою успішна інтеграція України у світову економічну систему, ставить перед вітчизняними компаніями нові завдання, важливість яких пов'язана саме із соціальною відповідальністю, тобто, на державному рівні – відповідальність перед суспільством і, окремо перед кожним громадянином, та на підприємницькому рівні – відповідальність перед, самою державою, своїм колективом та споживачами [6].

КСВ відноситься до класу таких понять, які не мають єдиного точного визначення. Поняття КСВ включає в себе, по-перше, виконання бізнесом соціальних зобов'язань, передбачених законом, і готовність неухильно нести відповідні обов'язкові витрати. По-друге, КСВ – це готовність добровільно нести необов'язкові витрати на соціальні потреби, які виходять за межі, встановлені податковим, трудовим, екологічним та іншим законодавством, виходячи не з вимог закону, а з моральних, етичних міркувань.

В сучасних ринкових умовах Європейська комісія пропонує нове визначення КСВ як «відповідальність підприємств за їх вплив на суспільство». Дотримання чинного законодавства і колективних договорів між соціальними партнерами є необхідною передумовою для забезпечення цієї відповідальності. Для повного виконання своєї корпоративної соціальної відповідальності, підприємства повинні інтегрувати соціальні, екологічні та етичні права та права людини і споживача у свою комерційну діяльність та основні стратегії у тісній співпраці із зацікавленими сторонами. Щоб максимізувати створення спільної цінності, підприємствам рекомендується прийняти довгостроковий стратегічний підхід до КСВ [7].

Аналізуючи історичний розвиток соціальної відповідальності підприємств, слід зазначити факт впливу міжнародних організацій на процес формування її основних засад: Організації Об'єднаних Націй (ООН) та її агенції, Європейського Співтовариства з його складовими частинами, Міжнародної Організації Праці, провідних світових бізнес структур та громадських організацій [8, с. 145]. .

Відповідно до цих принципів КСВ включає як мінімум права людини, трудові практики (навчання, гендерна рівність, здоров'я і благополуччя працівників), екологічні проблеми (біорізноманіття, зміна клімату, ефективність використання ресурсів, оцінка життєвого

циклу, запобігання забрудненню), боротьба з хабарництвом і корупцією [7; 8, с. 145-146;].

Прикладів того, що благодійні ініціативи впливають на якість життя тих, на кого спрямована така допомога, чимало. Ось розглянемо Райффайзен Банк Аваль.

Приміром, працівники Центрального офісу масово взяли участь у донорській акції «Крапля надії» для допомоги тяжкохворим людям. Акція відбулася 19, 22 і 23 лютого 2017 р. у співпраці з Київським міським центром крові безпосередньо в київських офісах нашого банку. До «Краплінадії» долучилися 110 наших волонтерів, вдалося зібрати 47 літрів крові, яку використано для адресного порятунку важкохворих людей, передусім – дітей.

У березні 2016 року в банку було започатковано безстрокову акцію на підтримку дітей з онкологічними захворюваннями «Допоможи тим, хто цього потребує» у співпраці зі Всеукраїнським благодійним фондом «Запорука». У межах акції працівники Банку щомісячно переказують благодійні внески на спеціальний рахунок у ВБФ «Запорука». Ці кошти спрямовуються цільовим призначенням на закупівлю ліків для хворих на рак дітей із малозабезпечених родин, які проходять лікування в спеціалізованих медичних закладах України. І ця акція триває.

У Райффайзен Банку Аваль також уже протягом 2-х років діє проект фінансової грамотності для дітей та молоді України. Фахівці банку на регулярній основі проводять для цієї аудиторії безкоштовні тренінги-семінари «Кошти з розумом для юних дорослих». Метою проекту є підвищення обізнаності школярів та студентів щодо фінансових продуктів та послуг. У 2017 році було організовано й проведено 10 таких тренінгів, які охопили близько 200 учасників.

Райффайзен Банк Аваль у рамках міжнародної волонтерської ініціативи «Відродження патріотів» (Patriotrevival) надав вагому благодійну допомогу Всеукраїнському благодійному фонду «Соборність» для придбання ультразвукового десектора Sonosа 400, що успішно використовується у світовій практиці ультразвукової хірургії та дозволяє ефективніше допомагати пораненим військовим.

Банк також надав фінансування Міжнародному благодійному фонду «Педіатри проти раку» на лікування тяжкохворих дітей, а також Фонду допомоги онкохворим дітям «Краб» на придбання спеціального вартісного обладнання для відділення хіміотерапії

дитячої онкогематології НДСЛ «Охматдит».

Окрім того, благодійною допомогою Банку на реалізацію різноманітних соціально значимих проектів скористалися і такі благодійні фонди, як «Фундація гуртом», «Союз Чорнобиль України», «Наш мир», «Світанок ІФ», а також Міжнародний благодійний фонд Святої Марії, Об'єднання територіальних громад, Білоцерківська МО Товариства Червоного Хреста України, Громадська організація «Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності» тощо.

Відповідно, КСВ стає все більш важливішим поняттям як у глобальному плані, так і в рамках ЄС, і, як було зазначено вище, вона відноситься до розвитку сталого розвитку, стимулювання конкурентоспроможності, економічного зростання та створення робочих місць [7].

Оскільки КСВ потребує взаємодії з внутрішніми та зовнішніми зацікавленими сторонами, вона дозволяє підприємствам краще прогнозувати і скористатися швидко мінливими суспільними очікуваннями і робочими умовами. Тому вона може стимулювати розвиток нових ринків і створити можливості для зростання та підвищення конкурентоспроможності підприємств. У вирішенні питань соціальної відповідальності підприємства можуть будувати довгострокову довіру між працівником, споживачем і громадянином як основу підприємства. Через КСВ, підприємства можуть внести значний внесок у цілі сталого розвитку, закладені у Договорі ЄС, та у високо конкурентну соціальну ринкову економіку. КСВ пропонує перелік цінностей, на основі яких можна побудувати більш згуртоване суспільство і здійснити перехід до стійкої економічної системи [7].

Висновки. Дотримання принципів КСВ створює стійкий позитивний імідж компанії і все частіше враховується при укладанні контрактів, отримання кредитів, страхування, при взаємодії з органами влади різного рівня. В результаті постійних пошуків і реалізації можливостей покращення впливу бізнесу на його комунікативні групи корпоративна соціальна відповідальність призводить до збільшення вартості нематеріальних активів та бізнесу в цілому.

В систему КСВ залучені всі внутрішні процеси бізнесу. Гарна репутація та відповідальність бізнесу в свою чергу забезпечує збереження клієнтської бази, збільшує темпи та час росту компанії і її прибутковості. Лояльність клієнтів досягається завдяки хорошему

іміджу компанії та її продукції у споживачів. За рахунок збільшення якості роботи і надання послуг, розкриттю інформації, її прозорості і доступності, виконання вимог в сфері соціальної відповідальності полегшує доступ національного виробника до капіталу інвесторів. Впровадження КСВ також має вплив на розвиток і збереження інтелектуального капіталу. Все це приносить зрозумілий економічний результат – підвищення репутації, покращення фінансових показників, ріст продаж, покращення продуктивної праці і як наслідок підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Даний висновок має теоретичну та практичну значущість, як для подальших наукових розробок так і для практичного використання в процесі господарської діяльності підприємств.

Список літератури

1. Осінська О.Б. Теоретичні концепції соціального ринкового господарства / О.Б. Осінська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.7. – С. 186 – 192.
2. КСВ як основа політики. Національний порядок денний з КСВ для республіки Македонія. Матеріали четвертого засідання Консультативної Ради з розробки поректу Національної концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні 8.11.2010. – Режим доступу: http://www.csr-ukraine.org/chetverte_zasidannya_konsultativnoi_html
3. Генезис концепции корпоративной социальной ответственности [Электронный ресурс] / Ю.Е. Благов // Вестник Санкт-Петербургского университета. Общий и стратегический менеджмент. – 2006. – № 2. – С. 3–24. – Режим доступа к журн.: <http://www.vestnikmanagement.spbu.ru/archive/?id=30>
4. Сталій розвиток та корпоративна соціальна відповідальність [Електронний ресурс]: за даними Українського інституту інформаційних технологій в освіті (УІЕО) при НТУУ «КПІ». Концепція сталого розвитку та визначення соціальної відповідальності.– Режим доступу: <http://moodle.udec.ntu-kpi.kiev.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=4402>
5. Сімченко Н.О. Соціально орієнтовані системи управління: моногр. / Н.О. Сімченко. – Київ: ТОВ «ДКС центр», 2010. – 340 с.
6. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки [Електронний ресурс] / Н.Ю. Волосковець // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – вип. 17. С. 125–131. – Режим доступу до журн. : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/index.html
7. Нова стратегія Європейської комісії з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) 2011-2014: швидше, вище, сильніше. [Електронний ресурс] / Експертний коментар від центру «Розвиток КСВ».– Режим доступу: http://www.csr-ukraine.org/ctrategiya_evropeyskoi_komisii_html

Одержано 13.11.2017

УДК 369.06

Ю.О. Кирилюк, ст. гр. ФК-14*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Порівняння медичного страхування Японії та Кореї

У статті досліджена страхова медицина Японії. Наведені основні особливості державного медичного страхування Кореї. Розкрита структура страхової медицини Японії. Виокремлені суб'єкти державного медичного страхування Кореї.

медичне страхування, страхова медицина, медичне страхування Японії, медичне страхування Кореї

Актуальність теми. Одним із найважливіших компонентів ефективного функціонування економіки в країні та системи охорони здоров'я є медичне страхування. Медичне страхування, як форма соціального захисту у сфері охорони здоров'я, представляє собою гарантії забезпечення медичною допомогою за будь-яких обставин, у тому числі у зв'язку із хворобою та нещасним випадком. Страхова медицина більшості країн світу охоплює фінансування наукових досліджень у медицині, підготовку медичних кадрів, витрати на розвиток матеріально-технічної бази медичних закладів, надання медичної допомоги населенню. Сьогодні при реформуванні вітчизняної медичної системи питання щодо ефективного функціонування медичного страхування в різних країнах є актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження досвіду страхової медицини Японії та Кореї для ефективного запровадження реформ в соціальній медицині України.

Виходячи з поставленої мети, були сформовані наступні завдання:

- дослідити особливості страхової медицини Японії;
- виявити специфіку медичного страхування Кореї;
- обґрунтувати доцільність використання досвіду іноземних країн в Україні.

© Ю.О. Кирилюк, 2017

* Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник Т. А.

Виклад основного матеріалу. Японія є однією з небагатьох країн у світі, яка може позиціонувати себе як держава з високим рівнем життя населення. Система охорони здоров'я в Японії ґрунтується на повному охопленні всього населення медичним страхуванням, яке забезпечується державою та роботодавцями приватного сектору. Медичні послуги можна отримати без прямих витрат з боку пацієнта – для цього існує універсальна обов'язкова система медичного страхування [4]. Уряд країни регулює практично всі аспекти універсальної системи загального медичного страхування. Саме держава встановлює преїскурант і субсидує місцеві органи влади, страхові компанії та постачальників, визначає правила для них і слідує за їх дотриманням.

В Японії функціонують кілька систем медичного страхування.

Перша система – страхування працівників за місцем роботи та членів їх сімей, яка функціонує в приватних компаніях, громадських організаціях і державних установах. Розмір страхових внесків і страхових виплат в першу чергу залежать від кількості членів родини, а вже потім від виду допомоги. Застрахований пацієнт під час звернення в медичний заклад оплачує 20-30 % вартості лікування [5].

Друга система – система національного страхування за місцем проживання, якою можуть скористатися індивідуальні підприємці, представники малого бізнесу та студенти. При цьому застрахована особа оплачує 30 % вартості лікування.

Третя система – страхування для оплати патронажного догляду «Кайго Хокен». Згідно з положенням про «Кайго Хокен», страхувальниками виступають міські та селищні адміністрації; застраховані особи поділяються на 2 категорії: особи старше 65-ти років і особи старше 40 років [1].

Для зручності та наглядності наведемо всі системи медичного страхування у вигляді табл. 1. Слід зазначити, що медичне страхування не охоплює такі процедури, як аборт, косметична хірургія, голковколювання, пологи.

Південна Корея також славиться одним з найкращих медичних систем у світі. Всі громадяни країни отримують медичну допомогу на основі системи страхування здоров'я і страхування на випадок хвороби. Вирішенням практичних питань в сфері медичного страхування займається Національна корпорація страхування здоров'я, формування бюджету якої відбувається з щомісячних фінансових відрахувань громадян Республіки Корея. Національним

медичним страхуванням охоплено більшість населення країни:

- службовці зобов'язані виплачувати близько 5 % від заробітної плати до фонду медичного страхування, при цьому половину суми повинен відраховувати роботодавець;
- приватним підприємцям внесок в фонд медичного страхування розраховується, виходячи з величини його доходу, наявності нерухомості та вікової категорії;
- малозабезпеченим верствам населення та тим, хто відноситься до пільгових категорій громадян, держава частково або повністю оплачує медичну страховку.

Таблиця 1 – Системи страхової медицини Японії

Вид системи	Системи страхування здоров'я		Спеціальна система страхування по догляду
	Страхування працівників за місцем роботи та членів їх сімей	Система національного страхування за місцем проживання	Страхування для оплати патронажного догляду «Кайго Хокен»
Застрахована особа	робітники, члени їх сімей.	індивідуальні підприємці, представники малого бізнесу, студенти, інваліди, непрацюючі.	особи старше 65 років, особи старше 40 років.

Право на користування медичної страховки мають найближчі родичі працюючого, які офіційно не працевлаштовані.

Іноземні громадяни, які працюють в Південній Кореї за контрактом (в фірмах, державних установах тощо) також підлягають обов'язковому страхуванню на рівних умовах з місцевими громадянами, завдяки якій вони мають доступ до сучасних методів діагностики і лікування. Однак, на національне медичне страхування і загальну систему напряму в лікарні вищої категорії іноземці (не резиденти Південної Кореї) права не мають.

Висновки. В Україні в системі охорони здоров'я необхідні радикальні зміни. На сьогодні розпочалося переведення системи охорони здоров'я на страхову модель, перехід якої буде тривати три роки. Вже в 2018 році відбудеться запуск сімейної медицини європейського зразка на базі існуючої первинної ланки української системи охорони здоров'я. На нашу думку, медичне страхування

повинно бути обов'язковим. Саме медичне страхування населення приведе до зростання сильної та здорової нації, а як наслідок – ефективної економіки. Тому, Україна при реформуванні медицини (переходячи на модель обов'язкового медичного страхування) повинна враховувати не тільки європейські зразки, а й зразки інших країн, в тому числі Японії та Південної Кореї.

Список літератури

1. Медицина и здравоохранение в Японии [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://blog-yapontsa.ru/yaponskoe-obshhestvo/meditsina-i-zdravoohranenie-v-yaponii.html>
2. Навчальні матеріали: Менеджмент у галузі охорони здоров'я. Японія [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://pidruchniki.com/1157071837405/meditsina/yaponiya_organizatsiya_ohoroni_zdorovya
3. Огата Х. Системы оказания медицинской помощи в Японии: особенности, проблемы и перспективы / Х. Огата // Fukuoka igaku zasshi. – 2012. – № 103(3). – С. 49–58.
4. Погляд на системи охорони здоров'я у світі №25 (232) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://gukr.com/article2699.html>
5. Япония - страна высокой технологии [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://peopleandcountries.com/article-1121-1.html>

Одержано 30.11.2017

УДК 368

Т.А. Мельник, доц., канд. екон. наук, К.О. Ліщенко, студ. гр. ФК-15М-2 Центральноукраїнський національний технічний університет Оцінка фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження

У статті розглянутий поетапний процес оцінки фінансової надійності страхової компанії за допомогою тестів раннього попередження. Проведена систематизація визначення інтегрального показника фінансової надійності страхової організації у вигляді таблиць. Осучасненні формули розрахунків показників страховика. Обґрунтовано недоліки використання методу тестів раннього попередження при визначенні фінансової надійності страхової організації.

фінансова надійність страхової компанії, оцінка фінансової надійності страховика, визначення фінансового стану страховика, аналіз платоспроможності страховика

Актуальність теми. Головним фактором розвитку вітчизняного страхового ринку є фінансова надійність кожної окремо взятої страхової організації. Неспроможність страхової компанії виконувати свої зобов'язання, може негативно позначитися на фінансових результатах діяльності інших суб'єктів страхування. Дослідження фінансової надійності страховика становить інтерес для всіх учасників страхування. Обгрунтована оцінка фінансової надійності страхової організації дозволяє визначити не тільки її рівень, а й виявити слабкі місця у діяльності страховика, на які необхідно звернути увагу. Тому дослідження фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фінансової надійності страховика присвячено праці науковців: В.Д. Бігдаш, О.Д. Вовчак, Н.В. Ткаченко, С.С. Осадця, О.В. Марушко, В.С. Лень та ін. Але проблема визначення фінансової надійності страховика потребує подальшого дослідження з огляду на потреби фінансової практики сучасного страхового ринку України.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження фінансової надійності страхової організації за допомогою тестів раннього попередження до діагностика їх на прикладі ПрАТ «СГ «ТАС».

Виходячи з поставленої мети були сформовані наступні завдання:

- обгрунтувати послідовність оцінки фінансової надійності страховика;

- дослідити фінансову надійність страховика за допомогою тестів раннього попередження на прикладі ПрАТ «СГ «ТАС».

Виклад основного матеріалу. Тести раннього попередження використовуються для визначення рівня фінансової надійності страховиків, який розраховується за даними річної фінансової звітності, складеної відповідно до Порядку складання звітних даних страховиків, Затвердженого розпорядженням Держфінпослуг № 39 від 03.02.2004р.

Визначення фінансового стану страховика за допомогою тестів раннього попередження передбачає п'ять етапів:

1. Збір та систематизація фінансової звітності страховика у вигляді агрегованих показників, які для зручності систематизуються у вигляді таблиці 1. Для розрахунку визначених агрегованих показників необхідно скористатися балансом, звітом про фінансові результати та звітом про доходи і витрати страховика.

2. Розрахунок визначених коефіцієнтів фінансової надійності

страховика, які є складовими інтегрального показника фінансової надійності страхової організації. Для зручності розрахунки систематизуються у вигляді таблиці 2.

3. Обчислення фактичної оцінки кожного коефіцієнта фінансової надійності, який є складовим інтегрального показника за чотирьох бальною системою визначається шляхом порівняння розрахованого значення показника з відповідною шкалою значень для страховика. Шкала значень буває двох видів: для страхових компаній які займаються страхуванням життя та страхових організацій які займаються іншими видами ніж страхування життя (ризиковими, загальними видами страхування) [1, с. 288-292; 2]. Для зручності розрахунки систематизуються у вигляді таблиці 3.

4. Визначення загальної оцінки діяльності страховика за чотирьох бальною системою, яка розраховується у вигляді інтегрального показника, шляхом знаходження суми добутків фактичних оцінок за окремими коефіцієнтами на відповідні корегуючі коефіцієнти.

Загальна оцінка округлюється до цілого числа за загальними правилами округлення. Для зручності розрахунки систематизуються у вигляді таблиці 3.

5. Встановлення рівня фінансової надійності страхової компанії в залежності від отриманої загальної оцінки, а саме: стійкої, задовільної, граничної, незадовільної. Стан фінансової надійності визначається за чотирьох бальною системою в залежності від діапазону, в який потрапило значення відповідного загального інтегрального показника. На основі проведених тестів раннього попередження страховик визначає наступні рівні своєї фінансової надійності:

- «1» (стійка фінансова надійність страховика) - фінансові показники страхової компанії знаходяться на високому рівні;

- «2» (задовільна фінансова надійність страховика) - відсутні серйозні проблеми, фінансові показники страхової компанії знаходяться на середньому рівні;

- «3» (гранична фінансова надійність страховика) - фінансова надійність страховика викликає побоювання, фінансові показники страхової компанії знаходяться на рівні значно нижчому за середній;

- «4» (незадовільна фінансова надійність страховика) - вважається неприпустимим, фінансова надійність страхової компанії є дуже нестабільною.

Таблиця 1 – Агреговані показники оцінки фінансової надійності страховика

Показник	Зміст	Формула розрахунку	2016р., тис.грн.
Капітал, чистий капітал	Активи зменшенні на матеріальні активи та зобов'язання	$\Phi 1: (p1300-p1000-p1595-p1695-p1700-p1800)$	385768
Високоліквідні активи	Грошові кошти та їх еквіваленти	$\Phi 1 p.1165$	261115
Зобов'язання, загальна сума зобов'язань	Зобов'язання за балансом	$\Phi 1:(p.1595+p1695+p1700+p1800)$	477528
Дебіторська заборгованість	Всі види дебіторської заборгованості відповідно до балансу	$\Phi 1:(p1040+p1125+p1135+p1130+p1140+p1145+p1155+p1045)$	113384
Сума чистих премій	Валовий обсяг зібраних премій за вирахуванням частки на перестраховання	$\Phi 2: (p2011-p2012)$	667647
Зароблені страхові платежі	Дохід від реалізації послуг з видів страхування	$\Phi 2 p2010$	618737
Чистий прибуток (збиток)	Чистий прибуток (збиток)	$\Phi 2: p2350$ (або $p2355$)	154312
Виплати та витрати	Страхові виплати та відшкодування, збільшені на суму резервів збитків на кінець звітного періоду та зменшені на суму резервів збитків на початок звітного періоду	$(\Phi 2:p2070+\Phi 1:(p1532(K)-p1532(\Pi))$	206965
Прибуток від фінансової діяльності	Дохід від участі в капіталі та інші фінансові доходи за вирахуванням витрат від участі в капіталі та інші фінансові витрати	$\Phi 2: 2200 + 2220 + 2240 - 2250 - 2255 - 2270)$	93602
Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року	Сума довгострокових фінансових інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, та інших фінансових інвестицій та поточних фінансових інвестицій на початок і кінець звітного періоду, поділена на два	$(\Phi 1: p1030(\Pi) + p 1035(\Pi) + p1160(\Pi) + p1030(K) + p1035(K) + p1160(K)) / 2$	159729
Чисті страхові резерви	Страхові резерви за балансом за вирахуванням частки перестраховиків у страхових резервах	$\Phi 1: (p1530 - p1180)$	371183
Валова сума премій	Сума страхових премій	$\Phi 2: 2011$	763237

При записі формул використовують такі умовні позначення: $\Phi 1$ – баланс страховика, $\Phi 2$ - звіту про фінансові результати страховика, (Π) - на початок річного звітного періоду, (K) - на кінець річного звітного періоду.

Таблиця 2 – Коефіцієнти тестів раннього попередження для оцінки фінансової надійності страховика

Показник	Розрахунок	Формула	2016р.
Показник дебіторської заборгованості	Дебіторська <u>заборгованість</u> Капітал	$100 * (\Phi 1 \text{ p}1040 + \text{p}1125 + \text{p}1135 + +\text{p}1130 + +\text{p}1140 + \text{p}1145 + \text{p}1155 + +\text{p}1045)$ $(\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800)$	29,19
Показник ліквідності активів	<u>Високоліквідні активи</u> Зобов'язання	$\frac{100 * (\Phi 1 \text{ p}1165)}{\Phi 1 \text{ p}1595 + \text{p}1695 + \text{p}1700 + \text{p}1800}$	54,68
Показник ризику страхування	Сума чистих премій за <u>всіма полісами</u> Капітал	$\frac{100 * \text{P}1(\text{p}2011 - \text{p}2012)}{\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800}$	173,11
Зворотний показник платоспроможності	<u>Загальна сума зобов'язань</u> Капітал	$\frac{100 * (\Phi 1 \text{ p}1595 + \text{p}1695 + \text{p}1700 + +\text{p}1800)}{(\Phi 1 \text{ p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800)}$	123,82
Показник доходності	<u>Чистий прибуток</u> Капітал	$\frac{100 * (\Phi 2 \text{ p}2350 \text{ або } \text{p}2355)}{(\Phi 1 \text{ 1300} - 1000 - 1595 - 1695 - 1700 - 1800)}$	40
Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	<u>Виплати і витрати</u> Сума чистих зароблених премій	$\frac{100 * (\text{P}1 \text{ p}2070 + \Phi 1 \text{ p}1532(\text{K}) - \text{p}1532(\text{II}))}{\text{P}1 \text{ p}2010}$	33,45
Показник змін у капіталі	$\frac{100 * (\text{Капітал}(\text{t}) - \text{Капітал}(\text{t}-1) - 1)}$	$100 * (\Phi 1 \text{ p}1300(\text{K}) - \text{p}1000(\text{K}) - \text{p}1595(\text{K}) - \text{p}1695(\text{K}) - \text{p}1700(\text{K}) - \text{p}1800(\text{K})) - (\Phi 1 \text{ p}1300(\text{II}) - \text{p}1000(\text{II}) - \text{p}1595(\text{II}) - \text{p}1695(\text{II}) - \text{p}1700(\text{II}) - \text{p}1800(\text{II})) - 1)$	40,3

Продовження таблиці 2

Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	$100 * (\text{Сума чистих премій (t)} / \text{Сума чистих премій (t-1)} - 1)$	$100 * (\Phi 2 (\text{p}2011(\text{П}) - \text{p}2012(\text{П})) / \Phi 2 (\text{p}2011(\text{К}) - \text{p}2012(\text{К})) - 1)$	23,36
Показник незалежності від перестраховання	$100 * (\text{Чиста сума премій по всіх полісах}) / \text{Валова сума премій по всіх полісах}$	$100 * \Phi 2 (\text{p}2011 - \text{p}2012) / \Phi 2 \text{ p}2011$	87,48
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	$100 (\text{Чисті страхові резерви}) / \text{Капітал}$	$100 * (\Phi 1 \text{p}1530 - \text{p}1180) / (\Phi 1 \text{p}1300 - \text{p}1000 - \text{p}1595 - \text{p}1695 - \text{p}1700 - \text{p}1800)$	96,22
Показник доходності інвестицій	$100 (\text{Прибуток від фінансової діяльності}) / \text{середній обсяг фінансових інвестицій протягом року}$	$100 * \Phi 2 : (\text{p}2200 + \text{p}2220 + \text{p}2240 - \text{p}2250 - \text{p}2255 - \text{p}2270) / \Phi 1 (\text{p}1030(\text{П}) + \text{p}1035(\text{П}) + \text{p}1160(\text{П}) + \text{p}1030(\text{К}) + \text{p}1035(\text{К}) + \text{p}1160(\text{К}) / 2)$	58,60

При записі формул в таблиці 2 використовують такі умовні позначення: $\Phi 1$ – баланс страховика, $\Phi 2$ - звіту про фінансові результати страховика, (П) - на початок річного звітного періоду, (К) - на кінець річного звітного періоду, P1 – звіт про доходи та витрати страховика, t – аналізований період

Розрахуємо фактичну оцінку кожного коефіцієнта тестів раннього попередження (гр.5 табл.3), яка визначається шляхом порівняння розрахованого значення показника (гр.2 табл.3) з відповідною оціночною шкалою значень для страховика, який займається іншими видами, ніж страхування життя (гр.3 табл.3).

Визначимо інтегральний показник (гр.6 табл.3), як суму фактичних оцінок за окремими показниками, помножених на відповідні коефіцієнти для страховика, який займається іншими видами, ніж страхування життя.

Отриману загальну оцінку округлюємо до цілого числа за загальними правилами округлення. В наших розрахунках вона становить в 2016 році – 2 бали.

Розрахунки за допомогою тестів раннього попередження виявили невеликі проблеми з фінансовою надійністю ПрАТ «СГ «ТАС» в 2016 році тому, що страховик має задовільну фінансову надійність та середні значення фінансових показників.

Використання методики тестів раннього попередження для оцінки фінансової надійності страховика виявило ряд недоліків, а саме:

- сукупність показників, які створюють систему показників оцінки фінансової надійності страховика, не відповідають її основним елементам та не характеризують їх;
- відсутні рекомендовані значення агрегованих показників, які є основою для розрахунку коефіцієнтів узагальнюючого показника;
- методика не зобов'язує страховиків оприлюднювати отримані результати, а навпаки забороняє це.

Таблиця 3 – Розрахунок інтегрального показника фінансової надійності ПрАТ «СГ «ТАС»

Коефіцієнт	Розраховане значення показника 2016р	Оціночна шкала	Коефіцієнт	Фактична оцінка 2016р	Інтегральний показник 2016р
1	2	3	4	5	6
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	29,19	1) $0 \leq \text{ПДЗ} < 50$; 2) $50 \leq \text{ПДЗ} < 75$; 3) $75 \leq \text{ПДЗ} < 100$; 4) $100 \leq \text{ПДЗ}$	0,04	1	0,04

Показник ліквідності активів (ПЛА)	54,68	1) $95 \leq \text{ПЛА}$; 2) $80 \leq \text{ПЛА} < 95$; 3) $65 \leq \text{ПЛА} < 80$; 4) $\text{ПЛА} < 65$	0,10	4	0,4
Показник ризику страхування (ПРС)	173,11	1) $\text{ПРС} \leq 100$; 2) $100 < \text{ПРС} \leq 200$; 3) $200 < \text{ПРС} \leq 300$; 4) $300 < \text{ПРС}$	0,06	2	0,12
Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	123,82	1) $0 < \text{ЗПП} \leq 20$; 2) $20 < \text{ЗПП} \leq 50$; 3) $50 < \text{ЗПП} \leq 75$; 4) $75 < \text{ЗПП} \leq 0$	0,18	4	0,72
Показник доходності (ПД)	40	1) $50 < \text{ПД}$; 2) $25 < \text{ПД} \leq 50$; 3) $0 \leq \text{ПД} < 25$; 4) $\text{ПД} < 0$	0,06	2	0,12
Показник андеррайтингу (ПА)	33,45	1) $\text{ПА} \leq 50$; 2) $50 < \text{ПА} \leq 100$; 3) $100 < \text{ПА} \leq 110$; 4) $110 < \text{ПА}$	0,06	1	0,06
Показник змін у капіталі (ПЗК)	40,3	1) $10 < \text{ПЗК}$; 2) $5 < \text{ПЗК} \leq 10$; 3) $0 < \text{ПЗК} \leq 5$; 4) $\text{ПЗК} \leq 0$	0,06	1	0,06
Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	23,36	1) $40 \leq \text{ПЗЧП}$; 2) $33 \leq \text{ПЗЧП} < 40$; 3) $10 \leq \text{ПЗЧП} < 33$; 4) $\text{ПЗЧП} < 10$	0,06	3	0,18
Показник незалежності від перестрашування (ПНП)	87,48	1) $50 \leq \text{ПЗП}$; 2) $40 \leq \text{ПЗП} < 50$; 3) $30 \leq \text{ПЗП} < 40$; 4) $\text{ПЗП} < 30$ або $85 \leq \text{ПЗП}$	0,18	1	0,18
Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	96,22	1) $0 < \text{ПВРК} \leq 50$; 2) $50 < \text{ПВРК} \leq 75$; 3) $75 < \text{ПВРК} \leq 100$; 4) $100 < \text{ПВРК}$ або $\text{ПВРК} \leq 0$	0,16	3	0,48
Показник доходності інвестицій (ПДІ)	58,60	1) $10 \leq \text{ПДІ}$; 2) $5 \leq \text{ПДІ} < 10$; 3) $0 \leq \text{ПДІ} < 5$; 4) $\text{ПДІ} < 0$	0,04	1	0,04
Загальна інтегральна оцінка					2,4

Висновки. Ведення в Україні бухгалтерського обліку та підготовка фінансової звітності страховими компаніями за міжнародними стандартами фінансової звітності дає змогу об'єктивно оцінити результати діяльності та надати більшої прозорості та повноти фінансовій звітності страховиків, що сприятиме їх фінансовій надійності.

Проте надмірна закритість страхового ринку викликає недовіру страхувальників та інвесторів до достовірності представленої звітної інформації страхових компаній, задекларованих показників, що характеризують їх фінансову надійність, здатність якісно та вчасно виконувати функції страхового захисту відповідно до вимог, встановлених договорами страхування.

У більшості країн світу з розвинутою фінансовою системою, з метою надання споживачам найповнішої та доступної інформації про фінансову стійкість страхової компанії, застосовують рейтингові оцінки незалежних рейтингових агентств.

Вирішення проблеми потребує нових підходів до аналізу і оцінки фінансової надійності страхових компаній, що потребує розвитку вітчизняної системи рейтингових агентств (аналітичних центрів) з метою створення незалежних рейтингів страховиків для підвищення конкуренції на страховому ринку та відкритості інформації для страхувальників.

Список літератури

1. Лень В. С. Облік і аудит у страхових організаціях : Навч. посіб. - К. : Центр учбової літ-ри, 2009. – 408 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://subject.com.ua/pdf/228.pdf>.
2. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків [Електронний ресурс] : Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 р. № 3755. - Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/baseit/ua-smezbr.htm>.
3. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків [Електронний ресурс] : Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 03.02.2004 року № 39. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04>.
4. Баланс ПрАТ «СГ «ТАС» [Електронний ресурс] на 30.12.2016 рік. Режим доступу : <http://www.tas-insurance.com.ua/m/uploads/balans.pdf>.
5. Звіт про фінансові результати ПрАТ «СГ «ТАС» [Електронний ресурс] за 2016 рік . Режим доступу : <http://www.tas-insurance.com.ua/m/uploads/forma2.pdf>.
6. Звіт про доходи та витрати ПрАТ «СГ «ТАС» [Електронний ресурс] : за 2016 рік. Режим доступу : http://www.tas-insurance.com.ua/uk/about/regular_information/.

Одержано 12.06.2017

УДК 369.5

О.Г. Кокоша, ст. гр.ФС-16-2СК*

Центральноукраїнський національний технічний університет
Порівняння пенсійних систем Канади та України

У статті наведена структура пенсійного страхування Канади. Розглянута структура вітчизняної системи пенсійного забезпечення, проведено порівняння основних елементів пенсійних систем двох держав. Окреслені проблеми пенсійної системи України.

пенсійне страхування, пенсійне забезпечення, недержавне пенсійне забезпечення, пенсійна система Канади, пенсійна система України

Актуальність теми. Пенсійне забезпечення є одним з найбільш важливих компонентів системи соціального захисту. Тривалий час пенсійне забезпечення в Україні здійснювалось за рахунок коштів державних і суспільних фондів, а механізм пенсійного забезпечення базувався на принципі солідарності поколінь, сутність якого полягає у тому, що пенсійні виплати забезпечуються поточними відрахуваннями із заробітної плати. Існування такого механізму пенсійних виплат сприяло в минулому формуванню ставлення до пенсій як до виплат аліментарного характеру.

Пенсійна реформа, що триває нині в Україні зумовлена, головним чином, погіршення демографічної ситуації, що унеможливило повноцінне фінансування Пенсійного фонду на засадах солідарності поколінь, оскільки задля ефективної системи має забезпечуватись пропорція між чисельністю платників внесків та пенсіонерів не менш як 3 до 1 [2]. Ефективність реформування пенсійної системи значною мірою залежить від вивчення та іноземного досвіду. Тому дослідження іноземного досвіду набуває актуальності з причин поточного кризового стану пенсійної системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки пенсійна система в Україні є постійним предметом дискусій науковців. Питання реформування системи висвітлені в працях

© О.Г. Кокоша, 2017

*Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Мельник Г. А.

І.Ф. Гнибіденко [3], В.А.Зеленко [4], С.А. Мельнікова [5] та інших. Зокрема, приділяється значна увага особливостям реформування пенсійного забезпечення в Україні, аналізу європейських пенсійних систем, питанням інформаційного забезпечення системи пенсійного страхування. Проте проблема ефективного реформування пенсійної системи України з використанням досвіду Канади потребує більш детального вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження пенсійної системи Канади та порівняння її з пенсійною системою України.

Виходячи з поставленої мети були сформульовані наступні завдання:

- вивчити систему пенсійного страхування України;
- дослідити систему пенсійного страхування Канади;
- провести порівняння систем двох країн.

Виклад основного матеріалу. Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів.

Перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (солідарна система), що базується на засадах солідарності та субсидування, передбачає виплати пенсій за рахунок коштів Пенсійного фонду України.

Другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (накопичувальна система пенсійного страхування) передбачає виплати пенсій за рахунок коштів накопичених фондів або недержавних пенсійних фондах.

Третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат.

Таким чином, пенсійна система України на сьогодні включає:

- пенсії за солідарною системою (пенсія за віком, пенсія по інвалідності, пенсія у зв'язку з втратою годувальника);
- державні пенсії (трудові: пенсії за віком, пенсії по інвалідності, пенсії в разі втрати годувальника, пенсії за вислугу років);
- пенсії за накопичувальною системою (довічна пенсія, одноразова виплата);
- недержавні пенсії.

Канада займає четверте місце у світі після США, Японії і Великобританії за обсягом пенсійних активів. Близько 150

пенсійних фондів надають свої послуги.

Пенсійна система Канади також має три рівні:

- державна пенсія (пенсія за віком);
- накопичувальна трудова пенсія (канадський пенсійний план);
- індивідуальні пенсійні програми.

Значну роль у системі пенсійного забезпечення Канади відіграють пенсійні плани, що надають безліч послуг з додаткового пенсійного забезпечення населення. Недержавна пенсійна система користується найбільшою популярністю серед населення Канади. Саме вона дає змогу отримувати досить велику пенсію, розмір якої працівник регулює самостійно, виходячи зі своїх внесків.

Позитивним в пенсійній системі Канади можна вважати те, що якщо до моменту закінчення трудової діяльності людина має низький прибуток або не має його зовсім, крім основної пенсії, вона має право на гарантовану надбавку до доходу. Також можна вважати мотивуючим стимулом той факт, що:

- у разі виходу на пенсію людини після 65 років, це збільшує пенсію на 0,5 % за кожен пророблений місяць після 65 років до сімдесятирічного віку;
- у разі виходу людини на пенсію раніше, пенсія буде скорочуватися на 0,5% за кожен місяць до 65 років [6].

Для наглядного порівняння пенсійного забезпечення України та Канади проведемо дослідження основних елементів та систематизуємо їх у вигляді таблиці [7].

Таблиця 1 – Порівняння елементів пенсійних систем України з Канадою

Критерії	Країна	
	Україна	Канада
пенсійний вік для жінок, років	від 55 - 60	65
пенсійний вік для чоловік, років	60	65
мінімальна пенсія, грн.	1312	2988
мінімальна заробітна плата, грн.	3200	32500
стаж для виходу на пенсію, років	15*	10
прожитковий мінімум, грн.	1624	-

* 15 років до 31.12.2017року, з 1.01.2018р. – 25 років, 1.01.2019р. - 26 років, з 1.01.2020р. - 27 років, з 1.01.2021р. - 28 років, з 1.01.2022р. - 29 років, з 1.01.2023р. - 30 років, з 1.01.2024р. - 31 рік, з 1.01.2025р. - 32 роки, з 1.01.2026р. - 33 роки, з 1.01.2027р. - 34 роки, з 1.01.2028р. - 35 років[1].

Аналізуючи данні в табл. 1 помітно, що заробітна плата тапенсія в Канаді більша ніж в Україні, а якщо вивчити ціни – то вони наближені з українськими, якщо долар замінити на гривню (курс 1:8). В Канаді прожиткового мінімуму не існує, як і в більшість країнах світу, канадці просто не визначали розмір, а загальноприйнятий ООН інтернаціональний прожитковий мінімум 26,06 грн. в день явно не відповідає дійсності [8]. Вивчивши статистичну інформацію про соціальне й економічне життя України, можна зробити висновок, що дві третини українських пенсіонерів перебувають за межею бідності, отримуючи пенсію нижче прожиткового мінімуму.

Тенденція, яка спостерігається в Україні так само, як і в багатьох країнах досить сумна: скорочення питомої ваги працюючого населення, та збільшення кількості пенсіонерів. Демографічний прогноз та економічні розрахунки, які наведенні в табл. 2 свідчать про те, що якщо систему не змінити, то в майбутньому з'явиться дуже високі ризики того, що пенсійних внесків працюючих людей не буде достатньо для того, щоб забезпечувати виплату пенсій пенсіонерам [3,6].

Таблиця 2 – Демографічні тенденції, прогноз(Чисельність населення в 1995р.=100)

	1995 р.	2000 р.	2010 р.	2020 р.	2030 р.	2050р.
<i>Канада населення</i>	100,0	105,0	113,2	119,7	123,1	122,7
демографічне навантаження	17,5	18,2	20,4	28,4	39,1	41,8
<i>Україна населення</i>	100,0	95,7	89,1	85,2	81,0	72,7
демографічне навантаження, %: (65 і старше)/(15-64)	20,6	20,3	22,3	24,8	30,0	38,7
населення пенсійного віку (55+/60+)/ населення працездатного віку (16-54/59)	40,4	41,6	40,5	49,1	53,1	72,1

В умовах старіння населення, змінюється співвідношення працездатних і пенсіонерів. Сумарних відрахувань стає недостатньо для забезпечення рівня пенсій, їх розмір знижується за рахунок «невчасної» індексації і коефіцієнта заміщення (відношення розміру

пенсії до розміру заробітної плати). Також присутній ризик – «політичного популізму», коли призначення та збільшення пенсій здійснюється без визначення джерел їх довгострокового фінансування. Також відомо, що економіка носить циклічний характер. В умовах економічної кризи накопичення громадян можуть знецінюватися отже учасники накопичувальної пенсійної системи беззахисні перед «ринковим ризиком» і інфляцією.

Висновки. Досвід Канади щодо організації національної пенсійної системи показує, що додаткові пенсії з недержавних пенсійних фондів становлять велику частину загального рівня пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди в Канаді користуються високим рівнем довіри громадян. Отже, реформування системи пенсійного забезпечення в Україні має створити належні умови для підвищення рівня пенсій, раціонального перерозподілу функцій між державою, роботодавцями та працюючими щодо соціального захисту громадян похилого віку, а також залучати накопичувані пенсійні кошти для реалізації політики економічного зростання нашої держави.

Список літератури

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 року № 1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
2. Кір'ян Т. Підвищення стимулюючої ролі пенсійної системи в Україні // Аспекти праці. – 2006. – №8. – С.15-20.
3. Гнибіденко І.Ф. Наукові підходи до реформування пенсійної системи в Україні та країнах ЄС // Проблеми науки. – 2008. – №4. – С.30-37.
4. Зеленко В.А. Сучасні пенсійні системи країн пострадянського простору і досвід України // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №8. – С.159
5. Мельніков С.А. Розвиток системи пенсійного страхування України в контексті інформаційної економіки // Актуальні проблеми економіки, 2008. № 5(83). – С. 231-237.
6. Статистична інформація про соціальне й економічне життя Канади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statcan.ca>.
7. Пенсії по-українськи та по-європейськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dp.ridna.ua>
8. Прожиточный минимум в Канаде [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bielousov.com>

Одержано 11.12.2017

УДК625.1 (09)

Ю.П. Бондарчук, доц., канд. істор. наук, М.Ю. Мілютін, ст. гр. ЕНМ-15

Центральноукраїнський національний технічний університет

Науково-технічний прогрес як засіб трансформації світової економіки на етапі відтрьоті до четвертої промислової революції

У статті проаналізовано позитивні та негативні наслідки які принесла третя промислова революція. З'ясовано передумови та особливості науково-технічного прогресу, які чекають на світову економіку на етапі переходу до четвертої промислової революції. Розглянуто глобальні проблеми суспільства їх вплив на демографію, ринок праці та варіанти їх вирішення.

третя промислова революція, четверта промислова революція, науково-технічний прогрес, штучний інтелект, доповнена реальність, віртуальна реальність

Кожен з нас інколи задумується над тим, яким же буде життя в суспільстві коли відбудеться нова уже четверта промислово-технологічна революція, яка, в свою чергу, видозмінить деякі складові економічної, суспільної, космічної та енергетичної сфери нашого буття. Європейське суспільство в XIX ст. остаточно перейшло на шлях прогресуючого науково-технічного розвитку, це стало причиною домінування в світовій економіці та політиці саме європейських держав. XX ст. розширило інноваційний розвиток й на деякі колишні європейські колонії північної Америки та Австралію. XXI ст. включило в сферу стрімкого науково-технічного прогресу й решту країн світової економіки Африки, Південно-Східної та Центральної Азії, Південної Америки.

Мейнстрімом сучасної науково-технічної літератури стало прогнозування розвитку технологічного прогресу як у найближчій, так і у віддаленій перспективі. Як зміниться економіка, як розвиватимуться суспільні та політичні відносини, як трансформується ринок продуктивних сил, як нарешті зміниться життя та побут пересічних людей? Цій проблемі присвячено низку науково-футуристичних розвідок, що були опубліковані останнім часом, як у спеціалізованій, так і науково-популярній літературі. Зокрема, Андрій Сахаров, Ульріх Еберль, Рей Курцвейл, Пол Маркіллі,

Стівен Гокінг, Ілон Маск, Клаус Шваб та ін. у різний час описували загальні тенденції розвитку науково-технічного прогресу та його вплив на світову економіку та соціальний статус людини.

За останні 200 років переважна більшість країн світу завершили три фази промислової революції. Деякі країни долучились до цього процесу зовсім недавно 20-30 років тому.

Перша промислова революція розпочалася в другій половині XVIII ст. після появи парових машин, які дозволили перейти від ручної праці до машинного виробництва. Друга сталася з освоєнням електрики і характеризувалася розвитком масового конвеєрного виробництва. Третя промислова революція, її ще називають цифровою, розпочалася в другій половині XX ст. зі створення цифрових комп'ютерів і подальшої еволюції інформаційних технологій. Наш світ живе саме в цю епоху.

Цифрова революція на цей період часу переходить у четверту, особливість якої полягає в масовому впровадженні кіберфізичних систем у виробництво. Як описує промислову революцію засновник Всесвітнього економічного форуму Клаус Шваб, вона стирає межі між фізичними, цифровими і біологічними сферами [1]. Виникне зовсім новий тип промислового виробництва, який буде ґрунтуватися на так званих великих даних і їх аналізі, повній автоматизації виробництва, технологіях доповненої реальності та інтернеті речей.

Отож, переважна більшість країн світу сьогодні входить у четверту велику революцію. Яка має сформувані й новий тип економіки. Вона дасть змогу випускати продукти в менших кількостях економічніше й гнучкіше – і вкладати куди менше праці завдяки новим матеріалам, абсолютно новим технологіям, таким як 3D-принтери та прості у використанні роботи. А в інтернеті можна знайти нові спільні виробничі послуги. Цикл майже завершено – від масового продукування ми переходимо до набагато більш індивідуалізованого. Це, своєю чергою, не виключено, поверне деякі робочі місця заможним країнам, які давно втратили їх на користь тих, що розвиваються [2].

Майже завершена третя промислова революція створила безліч проблем та диспропорцій як в економічному, так суспільно-політичному сенсах:

– Зростання нерівності земель за активами та доходами. Усього 0,7% населення Землі (32 мільйони) володіють 41% усіх багатств, а

8,4% населення, включно з попередніми володіють 83,3% усього багатства світу. При цьому на 90% землян припадає лише 50% сукупних світових доходів [3].

– Невдоволеність життям та криза сенсу. Переважна більшість населення світу не задоволена своїм життям. 87% працівників світу відчують розчарування від власної професійної діяльності. Лише 13% людей у світі задоволені роботою. А в Україні задоволених лише 10%. За даними World Health Organisation, більше 800000 людей в світі щороку здійснюють самогубства і набагато більше людей намагаються покінчити з собою [4,5].

– Пасивність більшості, політичний популізм та криза довіри. Світ скочується в епоху популізму. По всьому світу знижується участь громадян у політичному житті.

– Трансформація ринку праці та принципів розподілу доданої вартості. Вже декілька десятиліть спостерігається наростаючий розрив між виробленою працівниками доданою вартістю і їх частковою винагородою. Головні чинники цього розриву – відсотки на вкладений капіталта винагорода топ-менеджменту, яка, наприклад, у США сьогодні 209-231 рази вища за винагороду середнього співробітника, а з 1978 року зросла на 725%, проти 5,7% у працівників. Наслідком цього розриву є штучне збереження дисбалансу робочого і вільного часу людини.

– Трансформація принципів безпеки та конфіденційності XXI століття ознаменувалося боротьбою за прозорість інформації та одночасно її приховування.

– Виродження фінансової системи. Глобальні фінанси майже у 4 рази перевищують світовий ВВП – тобто усі ті блага які продукуються на Землі. Отже, маємо "фіктивний" капітал – тобто папірці, які вже не мають реальної цінності[6].

– Дисбаланс інституційних, соціальних та економічних систем – криза управління. Великий американський філософ сучасності Елвін Тоффлер у своїх роботах доводив, що прогресивній економіці потрібне прогресивне суспільство, оскільки будь-яка економіка – перш за все продукт суспільства, яке її породило, і залежить від його основних інституцій [7]. Державні, економічні, політичні та соціальні системи світу, й тим більше України – не працюють як одне ціле та не мають спільних людиноцентричних орієнтирів.

– Тероризм – наслідок вже після військових конфліктів на

локальній території або впливу фанатичного трактування деякої релігії (ІДІЛ).

– Екологія – знехтуванням більшістю в суспільстві проблем вирішення і забезпечення подальшого нормального гармонічного співіснування людини і природи. Як наслідок природні катаклізми, забруднення навколишнього середовища.

– Демографічні проблеми – виникають на базі локальних конфліктів в регіоні, невисокої економічної спроможності держави, не контрольоване збільшення чисельності громадян.

Зазначені диспропорції в соціально-економічному розвитку людства можуть бути як поглибленими, так і вирівняні на етапі переходу до четвертої промислової революції.

Соціальна нерівність в суспільному плані, можливо вирішиться тоді коли люди нарешті почнуть діяти а не тільки розуміти, що краще життя для них настане коли вони досягнуть єдності і почнуть відстоювати свої права (хочеться щоб це був найбільш демократичний шлях але так не завжди виходить). Лише тоді можливо вплинути і змінити правила гри, які встановлюються завдяки нашій пасивності, й незадовільняють абсолютну більшість людей. Революції починаються саме тоді, коли політичні еліти не можуть задовольнити нагальні суспільні потреби, популізм й непрофесіоналізм стають, перепорою для розвитку продуктивних сил.

Вирішення питання з екологією допоможе впровадження зеленої енергетики, електромобілі, зменшення вирубки лісів, очищення навколишнього середовища від сміття, використання бактерій (штучно виведених) або організмів в раціон споживання яких ввійде поліетилен.

Демографічну кризу – покращення рівня життя громадян деяких країн, вирішення локальних проблем на конкретній території, колонізація космосу та ближніх планет до Землі в Сонячній системі, пошук аналогів планети нашій синьо-зеленій планеті, побудова хрущівок планетарного масштабу – така перспектива не всіх задовольнить але як варіант вирішення проблеми перенаселенням – можлива.

Зникнуть рутинні роботи. Згідно з дослідженням Оксфордського університету The Future of Employment, з найвищою імовірністю зникнуть професії касира, таксиста, працівника банку, помічника юриста. Найменша ймовірність зникнення лікарів, психологів,

священнослужителів та представників творчих професій — фотографів, музикантів, акторів. Багато людей залишиться без роботи. Вирішити цю проблему може принцип методу базового доходу або людям прийдеться перенавчатися для отримання інших професій, знаходження іншого способу самореалізації. Зважаючи на те, що деякі професії стануть не потрібними або зовсім зникнуть завдяки технічному прогресу, хочу зауважити, що технічний розвиток це необхідність адже він робить наше життя кращим, комфортним [8].

В той же час професія тур-агента отримує великі перспективи для розвитку. Базуючись на тому, що метод базового доходу буде запроваджений і працювати буде стабільно як годинник. Адже тоді люди не тільки покращать своє матеріальне становище, а й почнуть подорожувати. Згадаймо хто з нас не мріє про подорожі, отримання нових відчуттів, змінна рутинного повсякденного життя з сірими відтінками на різнокольорові фарби.

Інженерні спеціальності теж мають великі перспективи – створювання, діагностика, покращення наших братів менших з виду нержавіючої сталі.

Також велике значення буде мати творча діяльність людини – думки щодо того як покращити наше життя, впровадження нових ідей, пошук відповіді на ще не вирішені питання

В наш час вже використовуються деякі роботизовані процеси на підприємствах (виготовлення, укомплектування та збірка деяких компонентів та цілого продукту). Штучний інтелект може бути другом людині, співбесідником та учасником двобічного навчання типу людина-машина. Роботи-помічники стануть гарними виконавцями роботи на підприємствах, по дому, різних сферах суспільного життя, та й повноцінними членами сім'ї.

Штучний інтелект (AI), доповнена (AR) і віртуальна реальність (VR), домашні роботи, хмарні технології, електротранспорт, покращення та розвиток характеристик цифрових технологій та багато іншого, що чекає нас в найближчий час.

Таким чином, сьогодні людство знаходиться на завершальному етапі третьої промислової революції, яка принесе як позитивні, так і негативні (зникнення деяких робочих місць) наслідки для суспільства. Науково-технічний прогрес розвивається настільки стрімко, що через декілька років ми будемо мати зовсім іншу структуру світової економіки. Як ніколи раніше актуальним стає вислів – вік живи, вік

учись. Адже знання це особистісний розвиток і свобода вибору індивіда, та й нові професії будуть потребувати значного багажу знань та професійних компетенцій. Адже як сказав Дарвін виживає той хто пристосовується, і людству доведеться до цього пристосуватись. Хоча на мою думку свобода дій людини (звісно в рамках закону та норм моралі) буде значно розширена.

Список літератури

1. Шваб К. Четвертая промышленная революция / Шваб К. – М.: Издательство «Э», 2016. - 208с.
2. Маркілі П. Третя промислова революція: цифрові технології змінять виробництво до невпізнаності [Електронний ресурс] / Маркілі П. // Український тиждень. -2012. – № 20 (237). – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/50466>.
3. Kersley R. Ssterli M. Global Wealthin 2015: Underlying Trends Remain Positive [Electronicresource] / Kersley R. Ssterli M. // Credit Suisse Group. – Режим доступу:<https://www.credit-suisse.com/corporate/en/responsibility/news-stories/articles/news-and-expertise/2015/10/en/global-wealth-in-2015-underlying-trends-remain-positive.html>.
4. Жмеренецький О. Як зробити українців щасливими – 11 висновків із глобальних досліджень [Електронний ресурс] / Жмеренецький О. // Українська правда. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/07/18/7114746/>.
5. Всемирная организация здравоохранения. Раздел: Центр СМИ. Информационный бюллетень "Самоубийство" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs398/ru/>.
6. Witkowski W. Global stockmarket caphas doubledsince QE'sstart [Electronic resource] / Witkowski W. // Market Watch. Режим доступу: <https://www.marketwatch.com/story/global-stock-market-cap-has-doubled-since-qes-start-2015-02-12>.
7. Тоффлер Э. Тоффлер Х. Революционное богатство. Часть 3. Реорганизация времени. Глава 5. Столкновение скоростей / [Електронний ресурс] Тоффлер Э. Тоффлер Х. // Гуманитарные технологии. Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/4015/4020>.
8. Benedikt C. F. Michael A. O. Thefutureofemployment: howsusceptiblearejobsto computerisation? [Electronic resource] / Benedikt C. F. Michael A. O. // University of Oxford, Department of Engineering Science. - Режим доступу: https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf.

Одержано 15.12.2017

УДК 025.4

В.М. Кропівний, проф., канд. техн. наук, Л.М. Фільштейн, доц., канд. екон. наук, В.В. Будулатій, А.І. Бережньова

Центральноукраїнський національний технічний університет

Державне регулювання та законодавчі бази у сфері інноваційної діяльності в Україні та Кіровоградському регіоні

В статті розглянуті принципи державної інноваційної політики та шляхи її здійснення. Описано механізм державного регулювання інноваційної політики, проаналізовано існуючу систему державного управління сферою науки і технологій. Визначено основні проблеми механізму державного управління інноваційною діяльністю в Кіровоградському регіоні та запропоновано шляхи і засоби розв'язання проблем у розвитку інноваційної діяльності в регіоні.

інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інноваційна політика, механізм, державне регулювання, регіон, інноваційний потенціал, економічні процеси, державна політика, програма

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується зміною пріоритетів національного прогресу. Обраний Україною шлях інтеграції до Євросоюзу вимагає зближення та інтеграцію національної економічної системи до систем країн ЄС. Це ставить Україну перед вибором запровадження тієї моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову, тобто моделі інноваційного розвитку.

Враховуючи, що розвиток інноваційної діяльності та підвищення інноваційної активності підприємств є інструментом підвищення конкурентоспроможності регіону, проблема забезпечення розвитку науково-технічної діяльності та практичного освоєння її результатів в інтересах економічного зростання регіону є пріоритетною. Оскільки інновації є, по суті, чи не єдиним невичерпним джерелом економічного розвитку регіону, то необхідно створити такі умови, що стимулюватимуть інноваційну діяльність і зроблять її привабливою для більшості суб'єктів ринку.

Отже, дослідження механізму державного регулювання інноваційного розвитку є актуальним, оскільки він прямо впливає на швидкість, розвиток та впровадження нових систем, технологій і т.і.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями інноваційних процесів в Україні та механізму їх регулювання займалися В.Александрова [1], О.Амоша [4], Г. Андрощук [6], В. Геець [3], Б. Данилишин [6], Я. Жаліло [2], В. Семиноженко [4], Л. Федулова [1; 9] та інш. Більшість їх праць присвячена стану інноваційної політики, дослідженню методів, форм державного управління, а також способам поєднання принципів та методів управління в єдиний механізм. Проте питання розвитку та підтримки інноваційної діяльності на рівні регіонів залишаються актуальними, а чимало питань удосконалення організаційно-економічного механізму та активізації інноваційної діяльності й досі залишаються невисвітленими і потребують методичного та практичного вирішення.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження механізму державного регулювання та законодавчих баз у сфері інноваційної діяльності в Україні та Кіровоградському регіоні, визначення основних проблем механізму державного управління інноваційними процесами в регіоні та шляхів і засобів розв'язання проблем у розвитку інноваційної діяльності в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Як показали дослідження, становлення та розвиток системи державного регулювання інноваційної активності в розвинених країнах відбувалися поетапно.

Державна політика на початковому етапі, тобто в період із середини 40-х до кінця 60-х років була спрямована на підтримку НДДКР у вищій школі, підготовку наукових кадрів і проведення фундаментальних досліджень у державних лабораторіях та, паралельно, на регулювання галузевої структури виробництва, підтримку НДДКР підприємств і інших організацій. Науково-технічна політика цього періоду окреслювалась обмеженим колом завдань, тобто, накопиченням знань та ресурсів і майже зовсім не розглядалися шляхи, спрямовані на практичне використання одержаних результатів.

Починаючи з 70-х років виникла необхідність утвердження сталої інноваційної політики, зокрема, стимулювання НДДКР та впровадження у виробництво одержаних результатів. Постало питання об'єднання наукової й технічної політики з іншими напрямками державного регулювання: економічними, промисловими, енергетичними та соціальними. Пошук нових шляхів стимулювання інноваційного розвитку започаткував створення різних організаційних

форм та структур взаємозв'язку науки й виробництва, зокрема, технопарків.

Період з 80-х до кінця 90-х років характеризується формуванням законодавчих основ інноваційної політики: нормативної бази, методів стимулювання інноваційної діяльності; створенням нових організаційних форм проведення сумісних міжнаціональних наукових досліджень; підвищенням мобільності наукових кадрів; подальшим розвитком інформаційних технологій.

Вивчення існуючого законодавства різних країн світу з питань регулювання науково-технічної діяльності та трансферу технологій на сучасному етапі свідчить про те, що у більшості з них приділяють велику увагу розвитку своїх національних інноваційних систем, загалом розвитку науки і технологій, сприяють створенню сприятливого інвестиційного клімату заради залучення та ефективного використання іноземних інвестицій. Особлива увага приділяється субсидіюванню інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій шляхом надання пільг в оподаткуванні.

В розвинутих країнах Заходу на долю нових або удосконалених технологій, обладнання та продуктів, створених на основі нових знань або рішень, приходиться від 70 до 85% ВВП. Можна стверджувати, що створення та впровадження інновацій є головним чинником успіху держави в сучасних умовах.

Для підвищення новаторського потенціалу протягом останніх років багато країн світу переходить на найбільш конкурентоспроможні моделі державного інвестування науково-технологічних досліджень.

Оптимізація механізмів державного інвестування розвитку науково-технологічної та інноваційної сфери здійснюється з урахуванням ряду факторів, зокрема: вибору пріоритетів державної підтримки наукового, технологічного та інноваційного розвитку; інтенсивності інвестування цієї сфери (у відсотках від ВВП); співвідношення державних і приватних інвестицій та їхнього впливу на інноваційну та технологічну конкурентоспроможність країни; форми державного інвестування науково-технічної сфери, зокрема, співвідношення між базовим та конкурсним (проектним) фінансуванням, між прямими і непрямими формами підтримки.

Разом з тим, загальновизнаним напрямом розвитку механізмів державного інвестування провідних країн світу є перехід від прямого

адміністративно-господарського втручання в хід інноваційних процесів до широкого застосування непрямих мотиваційних механізмів підтримки і стимулювання науково-технологічної та інноваційної сфери.

Серед непрямих методів стимулювання все більшу роль відіграють методи залучення коштів місцевих бюджетів до фінансування науково-технологічних досліджень промислового призначення. У цьому зв'язку в усіх розвинутих країнах все більше уваги приділяється створенню регіональних дослідницьких, технічних та інноваційних центрів, технологічних парків, для яких важливим джерелом фінансування стають місцеві бюджети.

У країнах Євросоюзу ці методи застосовуються для усунення значного розриву між рівнем розвитку окремих секторів економіки шляхом надання фінансової підтримки конкретному науковому напрямку або окремій науковій інституції чи підприємству.

Механізми державної підтримки науково-технологічної та інноваційної сфери, передбачені законодавством розвинутих країн, можуть динамічно видозмінюватися і за масштабами, і за напрямками свого застосування залежно від ступеня усвідомлення політичним керівництвом важливості інноваційних процесів для процвітання держави.

Прикладом може слугувати міжнародне бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ, яке в 1984 році провело узагальнення матеріалів, представлених патентними відомствами промислово розвинутих країн Австрії, Великобританії, Нідерландів, Франції, Німеччини, Швеції, Швейцарії, США і Японії та підготувало доповідь “Урядова допомога і стимулювання винахідницької інноваційної діяльності” стосовно прогресивних форм і методів державного стимулювання винахідницької діяльності в цих країнах. Ці матеріали є показовими для всієї науково-технологічної та інноваційної діяльності цих країн. Було виділено основні форми фінансової допомоги та стимулювання урядами цих країн малих і середніх підприємств, а також окремих винахідників. Перш за все, це пряме фінансування, яке досягає у згаданих країнах 50 % від витрат на створення нової продукції і технологій (Франція, США). Іншими формами є такі: надання позичок, у тому числі без виплати відсотків (Швеція); дотації (практично в усіх перелічених країнах); створення фондів упровадження інновацій з урахуванням можливого ризику

(Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди); безоплатні позички, що досягають 50 % від витрат на впровадження інновацій (Німеччина); зниження державного мита для індивідуальних винахідників (Австрія, Німеччина, США тощо); подовження строку виплати мита або звільнення від нього, якщо винахід здійснено у сфері енергозбереження (Австрія) тощо; відстрочка сплати мита чи звільнення від них, якщо винахід стосується економії енергії (Австрія); безкоштовне ведення діловодства на замовленнями індивідуальних винахідників, безкоштовні патентні послуги, звільнення від сплати мита (Нідерланди, в деяких випадках Німеччина) та інш..

Таким чином, досвід економічно розвинутих країн свідчить про різноманітність заходів державної підтримки науково-технічної діяльності з метою досягнення національних інтересів. Їх можна об'єднати в такі групи: розміщення державного замовлення на НДДКР (що зазвичай є складовою частиною цільових програм); пряме державне фінансування фундаментальних досліджень і пріоритетних прикладних розробок через систему грантів; розвиток кооперації фірм у сфері НДДКР шляхом надання податкових пільг; стимулювання НДДКР, які проводяться великими корпораціями шляхом наданням різних видів пільг: пільги на податок на прибуток; надання податкового кредиту на збільшення обсягу НДДКР; надання права на використання прискореної амортизації для дослідницького устаткування; податкові знижки компаніям, які здійснюють фундаментальні дослідження; підтримка НДДКР, які здійснюються малими фірмами, у формі податкових пільг (наприклад, введення податкових канікул для фірм – початківців), забезпечення державним замовленням на виконання НДДКР (на конкурсних засадах); стимулювання розвитку ризикових фірм, що здійснюють науково-технологічну та інноваційну діяльність, через систему венчурних фондів. Як правило, пільги надаються як безпосередньо фондам (звільнення від податку на приріст капіталу; пільгове кредитування і одержання державних гарантій; використання прискореної амортизації), так і їхнім акціонерам (пільги на приріст капіталу, вкладеного в акції венчурних фондів і фірм та пільги на дохід від операцій з такими акціями).

Альтернативи інноваційній моделі поступу для країн, які прагнуть досягти рівня високорозвинутих держав світу, на даний час

не існує. Необхідною умовою здійснення інноваційної діяльності в Україні є наявність дієвої національної інноваційної системи та сукупності законодавчих актів, які б регулювали функціонування її складових елементів. Держава, як один із основних суб'єктів інноваційної діяльності, повинна забезпечувати впровадження інноваційних процесів у національну економіку та встановлювати досконале правове регулювання відносин у цій сфері.

На цей час інноваційні процеси в Україні регламентуються Конституцією України, законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України Міністерства промислової політики України, іншими нормативними актами центральних органів влади, розпорядженнями голів обласних державних адміністрацій, рішеннями відповідних рад та іншим. Сучасна нормативно-правова база стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності налічує близько 200 документів.

Зокрема, національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, ряду Законів України про інноваційну та інвестиційну діяльність та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, наприклад, державне регулювання інноваційної діяльності також передбачається статтею 6 Закону України "Про інвестиційну діяльність".

13.12.1991 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України №1977-ХІІ "Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності", який згодом, у 1998 році, був замінений Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність". Цим законом визначено сутність, цілі, напрями та основні принципи державної науково-технічної політики, окреслено основні риси організаційної структури державного управління науково-технічною діяльністю, дано характеристику форм і методів державного впливу на розвиток науково-технічної сфери. У Законі проголошено, що державна науково-технічна політика – це складова соціально-економічної політики України, яка визначає основні цілі, напрями, принципи, форми та методи діяльності держави в науково-технічній сфері, а усі складові державної науково-технічної політики є єдиними, тобто вони взаємопов'язані й тісно взаємодіють. Відтоді головним

законом, що регулює наукову діяльність на сьогодні є Закон України „Про наукову та науково-технічну діяльність” від 13.12.1991р. Протягом 17 років існування цього Закону було внесено понад 40 поправок до нього. Ця кількість поправок вказує на те, що він є діючим та постійно удосконалюється відповідно до вимог часу та суспільства.

Крім згаданих законодавчих актів, слід окремо відмітити прийняту Верховною Радою України 13.07.1999 р. Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України. Відповідно до положень Концепції в умовах жорсткого дефіциту коштів в основу формування і реалізації державних пріоритетів у сфері науки та технологій покладено принципи відповідності основних напрямів науково-технологічного розвитку головним проблемам та перспективам розвитку суспільства. Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення. Вона визначає засади взаємовідносин між державою та суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, які ґрунтуються на необхідності пріоритетної державної підтримки науки, технологій та інновацій як джерела економічного зростання, складника національної культури, освіти та сфери реалізації інтелектуального потенціалу громадян. Дія Концепції розрахована на період стабілізації економіки та досягнення постійного її розвитку.

З метою створення організаційно економічних умов, які дієво впливатимуть на розвиток інноваційної діяльності в регіонах України та в країні в цілому, Кабінетом Міністрів України 14.05.2008 р. за № 447 прийнято постанову "Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки", яку розроблено Міністерством освіти і науки України. Серед заходів Програми передбачається: розроблення законодавчої, нормативно-правової та науково-методичної бази для підтримки та розвитку інноваційних структур різних типів; запровадження бюджетної підтримки розвитку інноваційної інфраструктури (надання пільгових довгострокових цільових кредитів та здешевлення кредитів комерційних банків за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів); розвиток мережі регіональних інноваційних структур: інноваційних центрів,

інноваційних бізнес-інкубаторів та центрів трансферу технологій; створення наукових парків на базі провідних вищих навчальних закладів; створення комунальних спеціалізованих небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ; формування інноваційно-активних територій (технополісів, наукових парків). Реалізація зазначених заходів має сприяти створенню сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності на рівні регіону, результатом чого має стати створення в Україні повної, багатофункціональної, ефективної національної інноваційної системи. Однак, коштів у Державному бюджеті України для реалізації заходів Програми не було передбачено. На виконання Постанови розпочато процес залучення вищих навчальних закладів України до виконання інноваційних проектів у рамках технологічних парків.

За роки своєї діяльності українські технопарки зарекомендували себе ефективно працюючою складовою національної інноваційної інфраструктури, реальним провідником інноваційних ідей від науково-технічного відкриття до промислового виробництва, а також на практиці підтвердили доцільність запровадження пільгового механізму стимулювання інноваційної діяльності.

З метою запровадження цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, спрямованих на розвиток економіки 08.09.2011р. був прийнятий Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", яким передбачено їх уточнення, скорочення кількості та переорієнтація на високотехнологічні уклади, передбачено також удосконалення механізму їх формування та затвердження. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні зобов'язують органи виконавчої влади всіх рівнів створювати режим найбільшого сприяння виконанню робіт, спрямованих на реалізацію відповідних пріоритетних напрямів та концентрації на них фінансово-економічних та інтелектуальних ресурсів. Проте слід зауважити, що пріоритетні напрямки беруться до уваги лише Міністерством освіти та науки та Міністерством держінвестицій.

Дослідження законодавчої бази в сфері інноваційної діяльності в країні вказує на непослідовність кроків у її формуванні та фрагментарність, а Закони України й інші нормативно-правові документи змістовно, в основному, не пов'язані між собою і досить часто суперечать один одному.

Як приклад: інноваційна діяльність в Україні, як і базова категорія «інновація», не має однозначного визначення серед науковців, а визначення інноваційної діяльності в законодавстві України не узгоджені між собою.

Так, статтею 1 Закону України "Про інноваційну діяльність" визначено, що інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Статтею 3 Закону України "Про інвестиційну діяльність" інноваційну діяльність визначено як одну із форм інвестиційної діяльності, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу, що включає: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат; фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального і екологічного становища.

Серед факторів, що гальмують становлення високотехнологічної економіки, є низький рівень створення інноваційної інфраструктури, відсутність дієвої законодавчої бази, тривалі терміни розгляду та затвердження нових нормативних актів. Система державних інституцій, що покликана регулювати та стимулювати інноваційний розвиток, є вкрай недосконалою, оскільки наявні структури дублюють одна одну, у той час, як більшість напрямків у стимулюванні інноваційної діяльності, яка включає всі види наукової діяльності, зокрема, проектно-конструкторські, технологічні, дослідні розробки, діяльність з освоєння нововведень у виробництві як діяльності з доведення науково-технічних ідей, винаходів, розробок до результату, який може бути практично використаний. НДДКР тощо, залишаються неохопленими.

Гальмує впровадження успішних розробок у виробництво також відсутність фінансового та кредитного забезпечення. Бюджетне фінансування науки та його практична реалізація в Україні недостатні, оскільки державні інвестиції до НДДКР покривають реальні потреби на 20 % і є замалими для досягнення стійкого та помітного ефекту.

Законом передбачено, що відрахування до науководослідної сфери складають 1,7 % ВВП, однак реальний показник не перевищує 0,5 %. Банківська система надання кредитів у цій сфері фактично не працює, оскільки специфіка інноваційних проектів не відповідає умовам банків, серед яких: високі відсотки, короткий термін, велика застава, тоді як капітал інноваційного підприємця нематеріальний – це технології. Тому звичайні банки не є потенціальними кредиторами підприємців, що працюють у сфері високих технологій.

В Україні створено Український банк реконструкції та розвитку, зареєстрований Національним банком України 19.03.2004р. як акціонерне товариство закритого типу, 99,99 % частки в статутному капіталі банку належить Українській державній інноваційній компанії, яка, в свою чергу, віднесена до сфери управління Державного агентства України з інвестицій та інновацій, головна мета якого – забезпечення довгострокового фінансування інноваційних та інвестиційних проектів. Однак, цей банк сьогодні з різних причин не виконує своїх завдань.

Негативним фактором у процесі реального впровадження інновацій виступає також відсутність інформації як з боку розробників, так і з боку потенційних інвесторів. Ринок інновацій передбачає попит, що визначається підприємствами, здатними впровадити перспективні технології у виробництво та інвестувати у високо ризиковані проекти та пропозицію на науково-технічні розробки, яку формують науково-дослідні інститути та окремі команди винахідників, що займаються розробкою нових технологій. Обов'язковою умовою ефективного функціонування такого ринку є вільний доступ до інформації як з боку покупців, так і з боку продавців та високий рівень захисту інтелектуальної власності. За умови, що права власності не є достатньо захищеними, неефективними будуть будь-які стимули до приватних інвестицій. Тому умовою ефективного запровадження науково-технологічних розробок є наявність ефективних законів та механізмів щодо захисту інновацій. Найбільш простим і розповсюдженим є застосування сертифікації та використання патентного захисту.

10.11.2015р. був прийнятий новий Закон "Про наукову та науково-технічну діяльність". Цей закон створює доступ до фінансування наукових досліджень не тільки для певних інституцій, а для колективів учених та навіть для індивідуальних учених.

Змінюється система фінансування наукових досліджень, збільшується частина грантового фінансування, яке буде розподілятися через Національний фонд досліджень і відбуватися це буде за прозорими критеріями. Змінюється система управління наукою, для чого створюється Національна рада з питань науки і технологій, яка матиме два комітети: науковий і адміністративний. Крім того, закон надає пріоритети для розвитку наукових досліджень в університетах, передбачає участь молодих учених у формуванні наукової та науково-технічної політики. Законом також надається норма, якою державним науковим установам, академіям, інститутам надається право бути співзасновниками господарських товариств з метою використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Сьогодні державна інноваційна політика, як визначено цим Законом, має формуватись з урахуванням світових тенденцій науково-технічного розвитку й аналізу існуючих проблем інноваційної діяльності в державі. Виходячи з цього, головною метою інноваційної політики визначено створення комплексу системних заходів щодо забезпечення соціально-економічних, організаційних, законодавчо-правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу; забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих енерго- і ресурсозберігаючих технологій; виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

До основних напрямів інноваційної політики держави належать такі: орієнтація на інноваційний тип розвитку економіки; визначення науково обґрунтованих пріоритетів інноваційного розвитку; забезпечення інтеграції науково-технічної сфери, освіти, виробництва, фінансово-кредитної системи у розвитку інноваційних процесів; здійснення заходів щодо прискорення адаптації виробництва до вимог конкурентного середовища; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; створення сприятливої кредитної, податкової, амортизаційної й митної політики для сфери інноваційної діяльності; забезпечення прискорення розвитку наукомістких галузей і виробництв, які є «точками зростання» п'ятого технологічного укладу XXI ст.; сприяння розвитку венчурного підприємництва як сектору з підвищеною здатністю до розробки і впровадження інновацій; розширення участі у міжнародних інноваційних програмах і проектах; сприяння формуванню інноваційної культури для активізації

людського чинника в інноваційній сфері; створення мережі технопарків, технополісів, інкубаторів; захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності.

При вивченні стану інноваційного розвитку Кіровоградського регіону необхідно відмітити наступне:

– основні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в регіоні науково, економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визначені відповідно до стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на підставі статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 10 Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», із урахуванням Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року та Плану заходів із реалізації Стратегії-2020;

– основні стратегічні завдання місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування області з формування інноваційної моделі розвитку регіону визначено Стратегією розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання та їхнє технологічне застосування як засіб забезпечення конкурентоспроможності економіки, при цьому ключовою передумовою поліпшення конкурентоспроможності економіки області є організація управління інноваційними процесами, що спрямована на:

– перетворення винаходів та технологічних відкриттів у комерціалізований продукт, що продається на внутрішньому і зовнішньому ринках із отриманням прибутку;

– перехід від екстенсивного характеру інноваційних процесів до інтенсивного створення та освоєння нових видів техніки і якісно вищих технологічних процесів;

– спрямування економіки області на відтворення інтелектуального продукту, що повинно відігравати роль основного фактора зростання поряд із традиційними джерелами – інвестиціями та трудовими ресурсами.

Виходячи із вищезазначеного, основними завданнями інноваційного розвитку Кіровоградської області на період до 2021 року є:

– сприяння створенню центрів інноваційного розвитку з метою інформаційно-аналітичної, методичної та фінансової підтримки

науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських розробок на підприємствах машинобудування, сприяння розробленню та впровадженню у виробництво нових видів техніки;

– поліпшення матеріально-технічного та фінансового забезпечення наукових досліджень, насамперед завдяки активізації співпраці науковців як з провідними науковими центрами України та зарубіжжя, так і з промисловими підприємствами регіону;

– розширення участі науковців і новаторів виробництва у реалізації державних програм і заходів у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, спрямованої на реалізацію загальнодержавних пріоритетів;

– налагодження кооперації між науковими установами, органами місцевої влади та бізнесу у створенні інноваційної інфраструктури області: бізнес-інкубаторів, технопарків, інвестиційних компаній, регіональних кластерів, інститутів спільного інвестування тощо;

– розвиток інноваційної культури шляхом популяризації провадження наукової, винахідницької та інноваційної діяльності, а також створення цілісної системи освіти з урахуванням кадрового забезпечення інноваційної діяльності;

– стимулювання промисловців до запровадження новітніх технологій та інновацій, сприяння розвитку новаторської і раціоналізаторської роботи у підприємствах;

– підвищення ефективності дії механізму стандартизації та сертифікації продукції, захисту інтелектуальної власності, дотримання авторського права та суміжних прав, забезпечення досягнення високих стандартів якості, безпеки, екологічності продукції.

З метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності зі створення сприятливих умов для інноваційного розвитку регіону необхідно посилення правового поля, що передбачає прийняття ряду нормативних рішень обласною Радою, зокрема:

– Стратегії розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в регіоні у вигляді Регіональної програми науково-технічного та інноваційного розвитку Кіровоградської області на період до 2021 року.

Така програма сприятиме формуванню ефективної інноваційної політики, розбудови інноваційної інфраструктури, підтримки та регулюванню інноваційних процесів у всіх галузях економічної діяльності; дасть можливість створити ефективну систему координації

дій органів місцевої влади, підприємств, установ та організацій з питань науково-технічної та інноваційної діяльності.

При цьому поліпшиться доступ наукових установ та суб'єктів господарювання до спеціалізованих інформаційних баз, а також фінансово-кредитних ресурсів; підвищиться ефективність досліджень місцевих вчених, винахідників та раціоналізаторів, поліпшаться умови їх впровадження у виробництво; зросте частка інноваційно активних промислових підприємств області.

У ході виконання програми будуть створені необхідні умови для прискореного розвитку інноваційної культури суспільства і освоєння результатів наукових розробок у пріоритетних галузях економіки регіону – машинобудуванні, транспорті і зв'язку, енергетиці та агропромислового комплексу.

Програма дозволить максимально задіяти регіональний науково-технічний потенціал та повною мірою забезпечити затребуваність науки та інженерно-технічних працівників.

Також необхідно розробити нормативно-правові та адміністративні заходи стосовно створення сприятливих умов для функціонування на регіональному рівні системи науково-інноваційної діяльності, для чого першочерговим постає завдання обґрунтування необхідності організації при державній регіональній адміністрації відповідних структур сприяння науковій, науково-технічній і інноваційній діяльності, зокрема, щодо розвитку трансферту наукового і науково-технічного продукту в середині регіону та за його межами; створення організаційних структур щодо розповсюдження прогресивних технологій (центрів комерціалізації технологій, інформаційно-консалтингових центрів високих технологій; фінансово-кредитних установ підтримки інноваційної діяльності; небанківських фінансових (страхових інноваційних фондів, регіональних кредитно-гарантійних організацій, фондів сприяння розвитку малих підприємств); інформаційних та науково-методичних центрів; підтримки венчурного підприємництва тощо.

Такі структури повинні підпорядковуватися місцевій владі, що має велике значення для активізації інноваційної діяльності в регіоні і будівництво їх повинно здійснюватися за рахунок фінансування на регіональному рівні, а саме за рахунок місцевих податків і внесків корпорацій.

Висновки. Можна констатувати, що на сьогодні вже існуючі базові закони України у сфері інноваційної діяльності заклали фундамент формування вітчизняної інноваційної системи, а норми про інноваційну діяльність, що містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу, утворюють в Україні законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня.

Аналізуючи основні економічні процеси в Кіровоградському регіоні можна сказати, що, як на державному рівні управління, так і регіональному, відбулося усвідомлення потреби в інноваційному шляху розвитку регіону з метою ефективного зростання економіки.

Для реалізації поставленої задачі необхідно створення ефективної системи координації дій органів місцевої влади, підприємств, установ та організацій з питань науково-технічної та інноваційної діяльності, для чого необхідно розробити Регіональну програму науково-технічного та інноваційного розвитку Кіровоградської області на період до 2021 року та активізувати запропоновану Центральноросійським національним технічним університетом Програму впровадження регіональних наукових досліджень у промислове виробництво Кіровоградської області на 2017-2020 роки.

Список літератури

- 1 Александрова В.П. Прогнозування впливу інноваційних факторів на розвиток економіки України / В.П. Александрова, М.І. Скрипниченко, Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 1. – С. 9-26.
- 2 Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. [Електронний ресурс] / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. – К.: НІСД, 2011. – 80 с.
- 3 Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред.В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
- 4 Перспективи інноваційного розвитку регіонів [Текст]: [Монографія] / П.Т. Бубенко, В.П. Семиноженко, О.І. Амоша [та ін.] // Інновації: проблеми науки і практики. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 335 с.
- 5 План заходів на 2018-2020 роки із реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року.
- 6 Регіональні проблеми науково-технічного розвитку України [Текст] / За наук. ред. Б.М.Данилишина. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України, 1998. – 180 с.

- 7 Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт. упоряд. Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
- 8 Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року.
- 9 Регіональні інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних процесів: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2013. – 724 с.
- 10 Фільштейн Л.М. Стан розвитку та особливості функціонування інноваційної інфраструктури в Кіровоградському регіоні / Л.М. Фільштейн, В.В. Будулатій, А.І. Бережньова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 2016. – Вип. 30.– С. 238-248.
- 11 Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc>

Одержано 20.11.17

Зміст

Д. С. Насипайко, А. О. Бацюсь
Кредитоспроможність підприємств гірничодобувної галузі України 3

К.О. Попівнич
Шляхи активізації запровадження банківських продуктів і технологій 11

В.В. Періжжук
Напрями удосконалення фінансового механізму розвитку підприємства 18

Д.О. Святун
Становище та розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні 27

А.А. Крикуненко
Корпоративна соціальна відповідальність в забезпеченні конкурентоспроможності суб'єктів господарювання 34

Ю.О. Кирилук
Порівняння медичного страхування Японії та Кореї 40

Т.А. Мельник, К.О. Ліщенко
Оцінка фінансової надійності страховика за допомогою тестів раннього попередження 43

О.Г. Кокоша
Порівняння пенсійних систем Канади та України 52

Ю.П. Бондарчук, М.Ю. Мілютин
Науково-технічний прогрес як засіб трансформації світової економіки на етапі від третьої до четвертої промислової революції 57

В. М. Кропивний, Л.М Фільштейн, В. В Будулатій, А. І. Бережньова
Державне регулювання та законодавчі бази у сфері інноваційної діяльності в Україні та Кіровоградському регіоні 63

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Випуск 22

Відповідальний за випуск Будулатій В.В.
Комп'ютерна верстка І.М. Каліч
Тиражування О. Г. Каліч

*Приватне підприємство «Ексклюзив-Систем»
Свідоцтво № ДК 4470 від 17.01.2013р.
25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 25
тел./факс 24-35-53*

Підписано до друку 28.12.2017р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Офсетний друк. Умов. друк. арк. 5.
Тираж 300 прим. Зам. № 0215